

UCHWAŁA NR LXXXVII/29/2023

RADY GMINY BIRCZA

z dnia 27 marca 2023 r.

w sprawie: wystąpienia z wnioskiem o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza

Na podstawie art. 4 ust. 2 oraz art. 4b ust.1-3 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40) oraz § 1 ust. 1 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001 roku w sprawie trybu postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia i ustalania granic gmin, nadania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalania i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach (Dz. U. z 2014 r., poz. 310), po przeprowadzeniu konsultacji społecznych Rada Gminy Bircza uchwała, co następuje:

§ 1.

Pozytywnie opiniuje się starania w sprawie nadania statusu miasta miejscowości Bircza, obręb geodezyjny Bircza.

§ 2.

1. Postanawia się wystąpić do Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji za pośrednictwem Wojewody Podkarpackiego z wnioskiem o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza.
2. Treść wniosku wraz z uzasadnieniem stanowi załącznik do niniejszej uchwały.

§ 3.

Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Bircza.

§ 4.

Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia i podlega ogłoszeniu w sposób zwyczajowo przyjęty.

PRZEWODNICZĄCY
RADY GMINY BIRCZA
Kazimierz Cap

Załącznik do uchwały Nr LXXXVII/29/2023

Rady Gminy Bircza z dnia 27 marca 2023 r.

w sprawie: wystąpienia z wnioskiem o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza

Pan

Mariusz Kamiński

Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji

ul. Stefana Batorego 5

02-591 Warszawa

za pośrednictwem

Pani

Ewy Leniart

Wojewody Podkarpackiego

Wnioskodawca:

Rada Gminy Bircza

ul. Ojca Św. Jana Pawła II 2

37-740 Bircza

Na podstawie art. art. 4 ust. 2 oraz art. 4b ust. 1-3 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40) oraz § 1 ust. 1 oraz § 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 sierpnia 2001 r. w sprawie postępowania przy składaniu wniosków dotyczących tworzenia, łączenia, dzielenia, znoszenia i ustalania granic gmin, nadawania gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalania i zmiany nazw gmin i siedzib ich władz oraz dokumentów wymaganych w tych sprawach (t.j. Dz. U. z 2014 r. poz. 310) Rada Gminy Bircza przekazuje wniosek o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza, wraz z załącznikami.

WNIOSEK O NADANIE MIEJSCOWOŚCI BIRCZA STATUSU MIASTA

Uwzględniając wyniki konsultacji społecznych, układ urbanistyczny i przestrzenny, charakter zabudowy, rozwiniętą infrastrukturę społeczną i techniczną miejscowości Bircza, a także względy historyczne oraz więzi społeczne i gospodarcze, zapewniające zdolność do wykonywania zadań publicznych Rada Gminy Bircza wnosi o:

1. Zaakceptowanie wniosku Rady Gminy Bircza o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza.
2. Utworzenie w miejsce jednostki samorządowej – Gminy Bircza – Miasta i Gminy Bircza.

UZASADNIENIE

Wójt Gminy Bircza oraz Radni Gminy Bircza, wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców, organizacji pozarządowych oraz grup nieformalnych działających na terenie gminy Bircza podjęli decyzję o nadaniu statusu miasta miejscowości Bircza. Władze samorządowe gminy Bircza stały na stanowisku, iż wyniki konsultacji z mieszkańcami będą potwierdzeniem akceptacji działań gminy Bircza związanych ze staraniami o przywrócenie miejscowości Bircza utraconych w 1934 roku praw miejskich.

Działaniem uruchamiającym procedury nadania praw miejskich było podjęcie przez Radę Gminy Bircza w dniu 30 września 2022 r. uchwały Nr LXXVI/81/2022 w sprawie podjęcia procedury związanej z nadaniem miejscowości Bircza statusu miasta. Następnie Rada Gminy Bircza podjęła uchwałę Nr LXXVI/82/2022 w sprawie przeprowadzenia z mieszkańcami Gminy Bircza konsultacji dotyczących wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza.

Za utworzeniem miasta Bircza przemawiają przesłanki wymienione w art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 40 ze zm.), zgodnie z którymi nadanie gminie lub miejscowości statusu miasta, ustalenie jego granic i ich zmiana dokonywane są w sposób uwzględniający infrastrukturę społeczną i techniczną oraz układ urbanistyczny i charakter zabudowy. Miejscowość Bircza spełnia powyższe warunki.

KONSULTACJE SPOŁECZNE

Działając na podstawie:

- 1) uchwały nr LXI/1/2022 Rady Gminy Bircza z dnia 19 stycznia 2022 r. w sprawie przyjęcia zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Bircza,
- 2) uchwały Nr LXXVI/82/2022 Rady Gminy Bircza z dnia 30 września 2022 r. w sprawie przeprowadzenia z mieszkańcami Gminy Bircza konsultacji dotyczących wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza (Dz. Urz. Woj. Podkarpackiego z 13 października 2022 r. poz. 3653),

Wójt Gminy Bircza zarządzeniem nr 79/2022 z dnia 28 października 2022 r. w sprawie ustalenia czynności dotyczących przeprowadzenia konsultacji społecznych w gminie Bircza dotyczących wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza ze zm. określił niezbędne czynności związane z przeprowadzeniem konsultacji społecznych. Natomiast zarządzeniem nr 86/2022 z dnia 03 listopada 2022 roku powołał zespół ds. przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza, w składzie:

- 1) Jadwiga Haber-Słowińska – Przewodnicząca Zespołu;
- 2) Witold Kaczmar – Zastępca Przewodniczącego Zespołu;
- 3) Katarzyna Podolak – Członek Zespołu;
- 4) Ludmiła Podgórska – Członek Zespołu;
- 5) Danuta Mazur – Członek Zespołu;
- 6) Ewelina Wilgucka – Członek Zespołu;

Konsultacje społeczne zostały przeprowadzone na terenie całej gminy Bircza w dniach od 28 października 2022 r. do dnia 15 listopada 2022 r., tym samym mieszkańcy gminy Bircza zostali włączeni w proces podejmowania decyzji. Wypowiedzieli się na temat ważny dla całej społeczności gminnej. Zainteresowanie społeczne konsultacjami było bardzo duże.

WYNIKI KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

W dniu 15 listopada 2022 r. zakończyły się konsultacje społeczne dotyczące nadania statusu miasta miejscowości Bircza. Uprawnionych do udziału w konsultacjach było 5211 pełnoletnich mieszkańców całej gminy Bircza, w tym w sołectwie Bircza 822 mieszkańców.

I. Wyniki konsultacji na terenie gminy Bircza

1. Liczba uprawnionych do głosowania 5211
2. Liczba biorących udział w głosowaniu 2339 – co stanowi 44,88 % ogółu uprawnionych do głosowania w tym: kart nieważnych 1 - co stanowi 0,04 % wszystkich oddanych głosów.
3. Liczba ważnie oddanych głosów 2338 (stanowiące podstawę do wyliczenia wyników konsultacji)
  - a) głosy na „TAK” - 1971, co stanowi 84,30 % wszystkich ważnie oddanych głosów,
  - b) głosy na „NIE” - 212, co stanowi 9,07 % wszystkich ważnie oddanych głosów,
  - c) głosy „WSTRZYMUJĘ SIĘ” - 155, co stanowi 6,63 % wszystkich ważnie oddanych głosów.

II. Wyniki konsultacji na terenie sołectwa Bircza

1. Liczba osób uprawnionych do głosowania - 822
2. Liczba osób biorących udział w głosowaniu - 400, co stanowi 48,66 % ogółu uprawnionych do głosowania w tym:
kart nieważnych 0 - co stanowi 0 % wszystkich oddanych głosów.
3. Liczba ważnie oddanych głosów 400 (stanowiące podstawę do wyliczenia wyników konsultacji)
  - a) głosy na „TAK” - 349, co stanowi 87,25 % wszystkich ważnie oddanych głosów,
  - b) głosy na „NIE” - 24, co stanowi 6 % wszystkich ważnie oddanych głosów,
  - c) głosy „WSTRZYMUJĘ SIĘ” - 27, co stanowi 6,75 % wszystkich ważnie oddanych głosów.

III. Wyniki konsultacji na terenie pozostałych sołectw gminy Bircza, z wyłączeniem sołectwa Bircza

- 1) Liczba osób uprawnionych do głosowania - 4389
- 2) Liczba osób biorących udział w głosowaniu - 1939, co stanowi 44,17 % ogółu uprawnionych do głosowania w tym:
kart nieważnych 1 - co stanowi 0,05 % wszystkich oddanych głosów.
- 3) Liczba ważnie oddanych głosów 1938 (stanowiące podstawę do wyliczenia wyników konsultacji)
  - a) głosy na „TAK” - 1622, co stanowi 83,69 % wszystkich ważnie oddanych głosów,
  - b) głosy na „NIE” - 188, co stanowi 9,7 % wszystkich ważnie oddanych głosów,
  - c) głosy „WSTRZYMUJĘ SIĘ” - 128 , co stanowi 6,60 % wszystkich ważnie oddanych głosów.

PRZESŁANKI HISTORYCZNE

W 1464 roku – lub kilka lat wcześniej – na wzniesieniu nad niewielką rzeką Stupnicą (nazywaną też Stopnicą¹) na Pogórzu Przemyskim, zostało założone miasteczko (opidium), które pierwotnie nazywano Nowym Brodem². Lokowano je wedle prawa magdeburskiego. Powstał wówczas regularny, prostokątny rynek z wytyczonymi w czterech pierzejach wydłużonymi działkami budowlanymi. Z naroży wychodziły prostopadłe założone uliczki. Oprócz nich, musiano zapewne wytoczyć uliczki zatylnie³. Wójtem nowej osady, położonej w ziemi przemyskiej, w okresie istnienia Korony Królestwa Polskiego, został, wzmiankowany w 1465 roku, Jan, któremu pomagała w zarządzaniu ława miejska⁴. Była to miejscowość prywatna, która powstała dzięki podkomorzemu przemyskiemu i kasztelanowi sanockiemu Jerzemu Matiaszowiczowi z Humnisk i Zboisk, właścicielowi, przylegającej do Nowego Brodu, wioski Bircza⁵. Z czasem nowe miasteczko przyjęło nazwę Bircza, a pierwotna miejscowość o tej nazwie – dawna osada wołoska, od 1462 roku wioska lokowana na prawie niemieckim – otrzymała miano Przedmieście Birczańskie, a ostatecznie Stara Bircza, i taki stan trwa do dnia dzisiejszego⁶.

W nowym miasteczku Nowym Brodzie/Birczy utworzono w 1478 roku – lub przed tą datą – parafię rzymskokatolicką⁷. W danym roku pojawia się również imię pierwszego historycznego plebana parafii w Birczy, Klemensa⁸. W miasteczku, w pobliżu rynku, wybudowano kościół (farę), a przy nim w 1483 roku istniała już szkoła parafialna⁹. Jej pierwszym rektorem był zapewne Mikołaj¹⁰. Miejsce pod budynek kościoła wytyczono już w chwili lokacji miasteczka¹¹. Tym samym Bircza stała się centrum administracyjnym, religijnym, oświatowym i gospodarczym lokalnego świata – co trwa do dnia dzisiejszego. Natomiast lokacja miejska oraz powstanie parafii rzymskokatolickiej wraz ze szkołą, włączyło ten obszar Polski w krąg kultury zachodnioeuropejskiej. Świadczą o tym choćby absolwenci birczańskiej szkoły parafialnej wśród studentów Akademii Krakowskiej w latach 1530 – 1531¹².

Ten rozwój nowopowstałej osady, miasteczka, był możliwy dzięki energii Jerzego Matiaszowicza herbu Gozdawa, senatora, oraz jego dziedziców, synów: ks. Jana z Humnisk oraz Rafała, którzy doprowadzili do powstania parafii w Birczy. Sam Rafał z Humnisk miał być jako pierwszy nazwany Biereckim¹³. Zginął w służbie Polsce, w czasie jednej z wypraw polskiego rycerstwa na Bukowinę¹⁴.

¹ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918*, Przemysł 2004, s. 6; *W gminie Bircza*, Krosno 2003, s. 6.

² L. Włodek, *Zarys dziejów Birczy*, Przemysł 1981, s. 3; G. Klebowicz, *Organizacja parafialna diecezji przemyskiej obrządku łacińskiego w XIX-XVI wieku*, Lublin 2013, s. 333; G. Klebowicz, *Parafie i wspólnoty zakonne (archi)diecezji przemyskiej XIV-XXI w.*, Przemysł 2020, s. 50, 54, 73.

³ I. Zając, *Bircza – miasteczko zabytkowe*, w: *Przemyskie Zapiski Historyczne*, R. XII-XIII, 2000-2002, Przemysł 2003, s. 246.

⁴ L. Włodek, *op. cit.*, s. 3-4.

⁵ *Ibidem*, s. 3; A. Boniecki, *Herbarz Polski. Wiadomości historyczno-genealogiczne o rodach szlacheckich*, t.1, Warszawa 1889, s. 268-269.

⁶ G. Klebowicz, *Organizacja parafialna diecezji...*, s. 333.

⁷ L. Włodek, *op. cit.* s. 4; G. Klebowicz, *Parafie i wspólnoty zakonne...*, s. 101; R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 10.

⁸ G. Klebowicz, *Parafie i wspólnoty zakonne...*, s. 101; G. Klebowicz, *Organizacja parafialna diecezji...*, s. 333.

⁹ G. Klebowicz, *Organizacja parafialna diecezji...*, s. 333.

¹⁰ *Ibidem*.

¹¹ I. Zając, *op. cit.*, s. 246.

¹² L. Włodek, *op. cit.*, s. 5; H. Błażkiewicz, *Szkolnictwo parafialne w diecezji przemyskiej w latach 1636-1757 w świetle wizytacji biskupich*, w: „Nasz Przeszłość”. Studia z dziejów Kościoła i kultury katolickiej w Polsce, T. XLVI, Kraków 1976, s. 159.

¹³ G. Klebowicz, *Parafie i wspólnoty zakonne...*, s. 101; B. Paprocki, *Herby rycerstwa polskiego*, Kraków 1584, s. 295.

¹⁴ B. Paprocki, *Herby rycerstwa...*, s.295.

W XVI wieku Bircza weszła w swój złoty wiek, choć samo stulecie zaczęło się dla miasteczka bardzo nieszczęśliwie. W 1524 roku miejscowość została pierwszy raz napadnięta i ograbiona przez Tatarów¹⁵. Dwa lata później, w 1526 roku, domy mieszczan pochłonął zaś wielki pożar¹⁶. Jednak birczanie, Polacy i Rusini, odbudowali swoją miejscowość, a następnie doprowadzili do jej szybkiego rozwoju.

Druga połowa XVI stulecia przyniosła rozwój organizacyjny Birczy, co przyczyniło się do zwiększenia jej funkcji: samorządowych, handlowych, edukacyjnych i socjalnych. W 1569 roku Bircza zmieniła status z miasteczka (opidium) na miasto (civitas). Doszło do rozwoju organizacji władz miejskich. Pojawił się urząd burmistrza – pierwsza wzmianka w 1597 roku – jak i wybieralna rada miejska, o czym świadczy zapis z 1574 roku¹⁷. Zmiany prawno-administracyjne przyspieszyły rozwój urbanizacyjny i demokratyzację życia społecznego. Dotychczas, właściciele miasteczka, czyli rodzina Biereckich, sama wybierała wójtów, którzy na dodatek pochodzili ze stanu szlacheckiego. Natomiast od II połowy XVI wieku urząd wójta, czy burmistrza, mogli pełnić birczańscy mieszczanie: Polacy i Rusini. W latach 1579 – 1585 wybudowano w Birczy budynek ratusza, czyli siedzibę władz miejskich¹⁸. W ratuszu odbywały się sądy i zebrania mieszkańców, które wcześniej organizowano w farze. Dokumenty, zachowane do dzisiaj tzw. księgi ławnicze, sporządzano po łacinie, a następnie w języku polskim¹⁹. W 1589 roku odnotowano w mieście 49 budynków, w których mieszkało 245 osób²⁰. Ilość domów świadczy, że większość zgrupowana była wokół rynku, tworząc zwartą zabudowę. Zapewne były usytuowane szczytowo, z możliwymi podcieniami, co dawałoby im funkcje handlowo – rzemieślnicze²¹. Mieszczanie birczańscy byli już wówczas trzech narodowości. Do Polaków i Rusinów, dołączyli również Żydzi²². Taka struktura narodowościowa, religijna i wyznaniowa trwała do połowy XX wieku. Ludność miasta zajmowała się wówczas pracami pozarolniczymi. Oprócz sektora usług, rozwijało się rzemiosło. Ostatecznie wykształciło się do XVII wieku kilkanaście specjalizacji rzemieślniczych, w tym: 3 spożywcze, po 2 w grupie włókienniczo – odzieżowej, skórzanej i metalicznej oraz po 1 w budowlano – ceramicznej²³.

Bircza posiadała szczególne miejsce w lokalnej, regionalnej, a nawet zagranicznej przestrzeni handlowej. Zapewne od początku swojego istnienia odbywał się tam targ. Od 1584 roku wzmiankuje się jego organizację co środę, lub w dzień następny, jeśli w środę wypadłoby święto²⁴. Ta długa tradycja przetrwała do XXI wieku. Poza tym od 1584 roku odbywały się w niej, trzy razy do roku, jarmarki: 2 stycznia, 29 czerwca (na świętych Piotra i Pawła) oraz 4 października (na świętego Franciszka Serafina)²⁵. W późniejszych wiekach jarmarki odbywały się cztery razy do roku: 2 stycznia, 3 kwietnia, 14 lipca oraz 14 października²⁶. Funkcje handlowe zostały wzmocnione w XVII wieku, kiedy to w 1647 roku, miasto nad Stupnicą otrzymało prawo składu wina węgierskiego, tzn. zagraniczni kupcy musieli obowiązkowo wystawiać tam dany produkt²⁷. W owym czasie Bircza była

¹⁵ *W gminie Bircza...*, s. 35. Zob. W. Zatwarnicki, *W gminie Bircza*, Krosno 1999.

¹⁶ I. Zajac, *op. cit.*, s. 243.

¹⁷ L. Włodek, *op. cit.*, s. 4.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ I. Zajac, *op. cit.*, s. 246.

²² L. Włodek, *op. cit.*, s. 4.; M. Horn, *Żydzi na Rusi Czerwonej w XVI wieku i pierwszej połowie XVII w.*, Warszawa 1975, s. 63, 291.

²³ L. Włodek, *op. cit.*, s. 4.

²⁴ *Ibidem*; *Prawa, Konstytucje i Przywileje Królestwa Polskiego wszystkich Prowincji należących*, t. IV, Warszawa 1737, s. 164; Zob. *Kalendarz powszechny galicyjski rzymsko i grecko-katolicki i żydowski astronomiczny, gospodarki, domowy i sprawunkowi na rok pański 1877*, Lwów 1876.

²⁵ L. Włodek, *op. cit.*, s. 4.

²⁶ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939*, Przemyśl 2005, s. 7.

²⁷ M. Horn, *Lokalizacja cechów i specjalności rzemieślniczych w miastach ziemi przemyskiej i sanockiej w latach 1550-1650*, w: „Przegląd Historyczny”, Tom LXI, z. 3, Warszawa 1970, s. 415, 421.

znana również z produkcji i handlu płótnami oraz koźmi²⁸. Płótno pochodzące z ziemi przemyskiej wywożone było w dużych ilościach, za pośrednictwem przede wszystkim Gdańska, do Anglii, Francji i Holandii²⁹.

W XVI i XVII wieku powstają w Birczy liczne nowe budynki, dookreślając jej miejską przestrzeń. Liczba mieszkańców wzrosła do około 500 osób. W 1628 roku odnotowano 540 mieszczan³⁰. W danym czasie miasto posiadało rozplanowanie ortogonalne³¹. Charakteryzowało się ono tym, że cztery główne ulice wychodziły z rynku w cztery różne strony. Zabudowa pierzei przyrynkowych wchodziła najczęściej w te ulice, tworząc głębokie boki. W rejonie przyrynkowym znajdowały się najwyższe budowle. Im dalej od centrum, tym wysokość domów była niższa. Szerokość i długość domów była różnorodna. Domy, tzw. wjezdne, należały do szerszych, gdyż posiadały sienie zamykane dużymi bramami, przez które wjeżdżały wozy na zabudowane czworoboczne podwórza. Niektóre sienie wykorzystywane były jako miejsca postoju wozów. W Birczy poszczególne domy oddzielone były od siebie różnej szerokości wjazdami tzw. miedzuchami, prowadzącymi do położonych w głębi zabudowań gospodarczych³². W danym okresie wybudowano również nowe obiekty sakralne, oświatowe oraz socjalne. W 1584 roku powstał nowy budynek szkoły³³. Natomiast przed 1595 rokiem – lub w 1605 roku – wybudowano w Birczy, w dolinie rzeki Stupnicy, budynek szpitala dla ubogich, przy którym powstał kościółek pw. Św. Ducha³⁴. Budynki te przetrwały do końca XVIII wieku³⁵. Natomiast w 1603 roku wybudowano nowy kościół parafialny. Plac kościoła zajmował cały narożny blok miasta³⁶. W XVII stuleciu istniała już, w zachodniej pierzei rynku, cerkiew greckokatolicka³⁷. W tym czasie zorganizował się już zapewne w Birczy kahał, czyli wewnętrznie zorganizowana gmina żydowska. Pejzaż miasta został wzbogacony o budynek synagogi³⁸.

W Birczy autonomia samorządu zależała od intencji i stosunku do niej władzy dominalnej. W XVII wieku, za czasów rodziny Biereckich, a następnie Drohojowskich, miasteczko cieszyło się szerokimi przywilejami samorządowymi. Oprócz burmistrza i rady miejskiej, urządował w Birczy wójt, landwójt, oraz ławnicy, którzy tworzyli razem drugi człon samorządu miejskiego, nazywanego często urzędem wójtowsko – ławniczym³⁹. Przewodniczył mu urzędujący wójt i jego zastępca. Liczba ławników w urzędach poszczególnych miast była różna i na ogół kształtowała się proporcjonalnie do wielkości każdego miasta. W Birczy występowało 5 ławników⁴⁰. W mieście nad Stupnicą nie występowało osobno sądownictwo radzieckie (rady miejskiej) i wójtowsko – ławnicze, jak to było w większych ośrodkach miejskich, np. Przemyślu. Funkcjonowały w niej sądy złożone z przedstawicieli rady, ławy oraz wójta⁴¹.

Bircza mimo swojego prowincjonalnego charakteru była, jak już napisano wyżej, licznie reprezentowana przez różne specjalności rzemieślnicze, które jednak nie wykształciły organizacji cechowych⁴². Wiązało się to najprawdopodobniej ze skromną demografią osady oraz niestabilnym rynkiem zbytu. Najliczniej reprezentowanym w Birczy rzemiosłem była specjalizacja spożywcza, czyli:

²⁸ L. Włodek, *op. cit.*, s. 4-5; *W gminie Bircza...*, s. 35.

²⁹ J. Motylewicz, *op. cit.*, s. 127.

³⁰ Z. Ziembowski, *Bieszczadzka wendeta*, Przemyśl 1994, s. 155.

³¹ J. Motylewicz, *op. cit.*, s. 216.

³² *Ibidem.* s. 213.

³³ R. Pelczar, *Szkolnictwo parafialne...*, s. 29.

³⁴ L. Włodek, *op. cit.*, s. 4; G. Klebowicz, *Organizacja parafialna diecezji...*, s. 448; G. Klebowicz, *Parafie i wspólnoty zakonne...*, s. 138.

³⁵ L. Włodek, *op. cit.*, s. 5.

³⁶ J. Motylewicz, *op. cit.*, s. 217.

³⁷ I. Zajac, *op. cit.*, s. 244; A. Fenczak, S. Stępień, *Przemyśl jako regionalne centrum administracyjne – zarys dziejów*, w: „*Studia Przemyskie*”, t. 1, Przemyśl 1993, s. 20.

³⁸ *Rejestr poborowy ziemi przemyskiej 1628*, wyd. Z. Budzyński, K. Przyboś, Rzeszów 1997, s. 2; I. Zajac, *op. cit.*, s. 246.

³⁹ J. Motylewicz, *op. cit.*, s. 96.

⁴⁰ *Ibidem.*

⁴¹ *Ibidem.*

⁴² *Ibidem.*, s. 115.

rzeźnicy, piekarze oraz gorzelnicy. Rzeźnictwo, jak i pozostałe branże spożywcze, zaspokajały bezpośrednio codzienne potrzeby konsumpcji ludności. Drugą specjalnością branży spożywczej, która funkcjonowała w miasteczku, byli piekarze. Na potrzeby piekarnictwa pracowały miejskie i dworskie młyny poruszane siłą wód potoków i rzeki Stupnicy. W Birczy, już w pierwszej połowie XVII wieku, występowały wysokiej jakości młyny z powszechnym zastosowaniem kół nasierbnych. Przy części z nich znajdowały się także dodatkowe urządzenia, takie jak np.: folusze i papiernice. Maksymalnie w Birczy występowały w XVII stuleciu trzy młyny o dwóch kołach⁴³. Świadczyło to o dużej wydajności mieszkujących tam młynarzy. Kolejną grupą rzemieślniczą występującą w Birczy była specjalizacja tekstylna – odzieżowa. Najliczniej reprezentowali ją tkacze, których liczba ogólna utrzymywała się na poziomie 3 przedstawicieli tej specjalności, występujących jednocześnie w poszczególnych okresach XVII wieku. Nie ma informacji o występowaniu w Birczy krawców. Jednak istnieje duże prawdopodobieństwo, że jednak byli⁴⁴. W XVII wieku w Birczy istniał jeden zakład szewski. Drugim zawodem rzemiosła skórzanego reprezentowanego przez mieszczan birczańskich byli kuśnierze. W danym czasie liczba rzemieślników danej specjalności nie przekraczała jednego przedstawiciela. Wyroby kuśnierzy wykonywane były z futer różnych gatunków zwierząt, przede wszystkim jednak owiec, których hodowla była szeroko rozpowszechniona na terenie Pogórza Przemyskiego. Kolejną specjalnością branży skóranej występującej w Birczy było rymarstwo. Rymarze oprócz przędzy wykonywali również wyposażenia skórzane do powozów oraz różne dodatkowe elementy uzbrojenia. Liczba rymarzy w Birczy była podobna do liczby kuśnierzy. Rzemiosło drzewne reprezentowali stolarze. Natomiast rzemiosło metalowe obejmowało trzy specjalności, tj.: kowalstwo, ślusarstwo i sztycharstwo, które specjalizowało się w wytwarzaniu broni. W XVII wieku kowale i ślusarze posiadali w Birczy po jednym zakładzie. Na początku XVIII stulecia istniały w miasteczku już dwa warsztaty ślusarskie. Rzemiosło budowlano–ceramiczne występowało w Birczy w postaci ciesielstwa i garncarstwa. Liczba cieśli nie była większa niż jeden przedstawiciel tego zawodu na całe miasteczko. Podobnie jak ciesielstwo reprezentowane było garncarstwo. W małych miastach, takich jak Bircza, sprawami medycznymi zajmował się cyrulik. W tego typu miasteczkach cyrulicy zajmowali się bardzo często także wytwarzaniem i sprzedażą leków. Lekami handlowali również kramarze⁴⁵.

Koniunktura gospodarcza w XVII wieku osłabiana była przez liczne wojny i najazdy nękające ziemię przemyską i całą Rzeczpospolitą. Najazd siedmiogrodzki Jerzego Rakoczego z 1657 roku, w czasie potopu szwedzkiego, spustoszył prawie cały obszar ziemi przemyskiej z wyjątkiem jej północnych skrawków. niespotykane rozmiary osiągnął wówczas rabunek mienia mieszczańskiego. Towarzyszyły mu pożary całych ciągów zabudowań miejskich i podmiejskich, śmierć wielu mieszczan oraz zniszczenia upraw i łąk. Takim zagrożeniom stawili czoła ówczesni mieszkańcy Birczy, którzy starali się odbudować więzy gospodarcze. Na pewno w mieście zachował się jeden zakład rzeźniczy⁴⁶. W 1658 roku pracowało w Birczy 3 tkacze. W podanym roku, np. w Rzeszowie, występowało 2 tkacze. Ożywienie w tej ważnej branży nastąpiło ponownie w drugiej połowie XVII wieku. Jednak wówczas spadł na Birczę niszczący, drugi już napad Tatarów krymskich⁴⁷.

Druga połowa XVII stulecia przyniosła również kres rządów w Birczy jej pierwotnych właścicieli i założycieli, czyli Biereckich. W 1633 roku bezpotomnie zmarł w Birczy Krzysztof Bierecki, zasłużony dla Rzeczpospolitej żołnierz⁴⁸. W 1657 roku umarł zaś Gabriel Bierecki⁴⁹, który pełnił funkcję pisarza ziemi przemyskiej w ramach sądu ziemskiego. Za jego życia istniał już klucz dóbr birczańskich.

⁴³ Ibidem, s.121

⁴⁴ Ibidem, s. 138.

⁴⁵ Z. Budzyński, *Ludność pogranicza polsko-ruskiego w drugiej połowie XVII wieku*, t. 1, Przemysł 1993, całość.

⁴⁶ J. Motylewicz, *op. cit.*, s.116.

⁴⁷ I. Zajęc, *op. cit.*, s. 244; Z. Budzyński, *Ludność pogranicza polsko-ruskiego...*, całość.

⁴⁸ J. Drohojowski, *Kronika Drohojowskich*, cz. I, Kraków 1912, s. 35.

⁴⁹ Niektórzy przedstawiciele rodziny Biereckich zapisywali swoje nazwisko w formie Birecki. – przyp. G.P.

W skład klucza wchodziły wówczas, oprócz Birczy, także: Stara Bircza, Nowa Wieś, Korzeniec, Wola Korzeniecka oraz Boguszówka⁵⁰.

W XVIII wieku nastąpił stopniowy upadek rozwoju gospodarczego osady. Wiązało się to z ogólną tendencją, jaką było osiedlanie się w miastach szlachty i Żydów. Spowodowało to kurczenie się własności mieszczańskiej i feudalizację ekonomiczną miast. Poza tym birczan dotknęły losowe nieszczęścia: epidemia w 1706 roku oraz wielki pożar w 1749, który znacznie zniszczył miejską zabudowę⁵¹. W XVIII wieku birczanie pozostawali prawnie w całkowitej zależności od zwierzchności pańskiej. Dziedzice kontrolowali radę miasta, której sześciuosobowy skład pochodził z całości z mianowania. Miasto podzielone było pod względem własności na dwie części i w każdej z nich powoływano osobną radę. Wówczas to wybierano w każdej części na przemian wspólnego burmistrza. Spowodowało to w konsekwencji znaczny upadek samorządu miejskiego⁵².

W 1772 roku, po pierwszym rozbiórce Rzeczypospolitej, Bircza znalazła się w granicach Austrii. Zaborcy utworzyli Urząd Dominikalny Bierecki, któremu podporządkowali Urząd Miejski oraz okoliczne wioski. Urząd ten funkcjonował w latach 1772 – 1855⁵³. Urząd Dominikalny uporządkował w 1794 roku sprawy tzw. obrony przeciwpożarowej oraz ustanowił policję⁵⁴. W połowie XIX wieku pojawiła się najważniejsza w dziejach miasta funkcja administracyjna, tzn. Bircza została miastem powiatowym. W 1854 roku powołano Urząd Powiatowy w Birczy wraz z CK Urzędem Skarbowym dla 28 616 mieszkańców w 48 gminach⁵⁵. W 1866 powołano Powiatową Radę w Birczy (organ uchwałodawczy) oraz Wydział Powiatowy (organ wykonawczy)⁵⁶. W 1872 roku w skład Powiatowej Rady w Birczy wchodził, m.in.: Innocenty Kowalski, ówczesny właściciel miasta oraz Antoni Grotowski, burmistrz⁵⁷. W 1868 roku powołano CK Sąd Powiatowy w Birczy⁵⁸. Rok później utworzono CK Powiatową Komisję Szacunkową w Birczy⁵⁹. W 1872 roku w skład komisji wchodził, m.in.: Rudolf Ciszka, starosta birczański oraz Józef Stark, komisarz powiatu⁶⁰. W 1873 roku, po reorganizacji podziału terytorialnego, powiat birczański liczył 15,02 mil kwadratowych powierzchni z 53 322 mieszkańcami w 92 gminach, w skład których wchodziło: 1 miasto, 3 miasteczka i 88 wsi⁶¹. Status miasta powiatowego straciła Bircza w 1876 roku⁶².

Dziewiętnasty wiek, czyli okres zaboru, to również czas, w którym birczanie angażowali się w walkę o wolność Polski. Nie jest znany udział lub pomoc mieszkańców Birczy dla powstania listopadowego z lat 1830 – 1831. Jednak na tzw. starym cmentarzu w Birczy został pochowany Andrzej Tarnawski, powstaniec listopadowy. Tak samo, jak w nieodległej Kuźminie, inny powstaniec, Faustyn Nowosielecki⁶³. W 1846 roku, czyli w czasie powstania krakowskiego oraz rabacji galicyjskiej, birczanie na czele z dziedzicem Adamem Kowalskim, odparli napad na Birczę zrewoltowanych chłopów, podburzonych przez Austriaków⁶⁴. W czasie powstania styczniowego działały w Birczy władze powstańcze, na których czele stał Jan Porembalski, komisarz powiatu birczańskiego⁶⁵. W mieście gromadzono środki pieniężne, broń, amunicję oraz opatrunki dla oddziałów powstańczych walczących

⁵⁰ J. Drohojowski, *Kronika Drohojowskich...*, s. 95.

⁵¹ *W gminie Bircza...*, s. 38.

⁵² J. Motylewicz, *op. cit.*, s. 58.

⁵³ L. Włodek, *op. cit.*, s. 5.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ L. Włodek, *op. cit.*, s. 6.

⁵⁶ *Ibidem*; R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 9.

⁵⁷ *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1872*, Lwów 1872, s. 235.

⁵⁸ L. Włodek, *op. cit.*, s. 6.

⁵⁹ *Ibidem*.

⁶⁰ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 9.

⁶¹ *Ibidem*.

⁶² *Szematyzm Królestwa Galicji i Lodomerii z Wielkim Księstwem Krakowskim na rok 1876*, Lwów 1876, s. 111, 212, 221-223, 260-262.

⁶³ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 16.

⁶⁴ *Ibidem*, s. 20.

⁶⁵ *Ibidem*, s. 17.

w zaborze rosyjskim. Werbowano również ochotników. Wśród nich znalazł się 21 – letni Marcelli Kowalski, syn właściciela Birczy, który zginął w 1863 roku⁶⁶. Poza tym, na zachowanym do dnia dzisiejszego zdjęciu wykonanym w Birczy 3 maja 1917 roku, widać patriotyczną uroczystość, a wśród uczestników żołnierzy Legionów Polskich⁶⁷. Mieszkańcy szczególnie patriotycznie obchodzili w danym czasie rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 Maja⁶⁸.

Na przełomie XIX i XX wieku, mimo utraty rangi miasta powiatowego, Bircza nadal się rozwijała. W 1909 roku miasto liczyło 2152 mieszkańców⁶⁹. Pełniła ważne, lokalne funkcje religijne. Była wówczas siedzibą dekanatu greckokatolickiego⁷⁰. Istniała ciągle izraelicka gmina wyznaniowa oraz parafia rzymskokatolicka (od połowy XX wieku rzymskokatolicki dekanat birczański). Przy parafii funkcjonowała szkoła trywialna, przekształcona w 1876 roku w 1-klasową, a następnie 4-klasową szkołę ludową (powszechną) zarządzaną przez Urząd Miejski w Birczy. Istniała również ochronka dla dzieci. Poza tym wzrosła rola społeczna miasta. W II połowie XIX wieku utworzono w Birczy urząd pocztowy oraz stację telegrafu⁷¹. Powołano również Ochotniczą Straż Pożarną⁷².

W XIX wieku Bircza nadal pełniła funkcje rzemieślnicze i przemysłowe. Istniały warsztaty płócienne oraz huta szkła⁷³. Huta należała do rodu Kowalskich, ówczesnych właścicieli miasta. Wyrabiano tam szkło apteczne⁷⁴. Drobnny przemysł, rzemiosło i handel był reprezentowany na początku XX wieku między innymi przez: 2 cegielnie, zakład blacharski, piekarnię, 2 zakłady krawieckie, restaurację, masarnię, stolarnię, zakład garncarski, aptekę i zakład ślusarki⁷⁵. Poza tym w mieście byli murarze, kominiarz oraz rzeźbiarz⁷⁶. Podaną działalność gospodarczą prowadzili wówczas Polacy, Ukraińcy (dawni Rusini) oraz Żydzi.

Wybuch I wojny światowej w 1914 roku przyniósł miastu liczne zniszczenia i pożary. Wiązało się to głównie z okupacją rosyjską, jak i z walkami na obrzeżach Twierdzy Przemyśl⁷⁷. Największe zniszczenia przyniósł pożar z 1916 roku, w czasie którego spłonęły budynki w okolicach kościoła parafialnego⁷⁸. W okresie działań wojennych ucierpiały głównie budynki w północnej części rynku⁷⁹. W 1917 roku Biuro Regulacji i Odbudowy Zniszczonych Miejscowości w Krakowie opracowało plan rozbudowy Birczy. Przewidywał on, m.in.: budowę dwóch drewnianych mostów nad potokiem Birczańskim (dzisiaj Korzenieckim vel Korzonką⁸⁰), przedłużenie ulicy Szkolnej, założenie ulicy Podwalnej i ul. Wałowej bocznej w północnej części miasta - aby lepiej skomunikować ją ze śródmieściem, wytyczenie drugiego rynku przy placu nazywanym targowicą oraz założenie kanalizacji⁸¹. Plany te nie zostały zrealizowane ze względu na klęskę i rozpad Austro-Węgier w 1918 roku.

Listopad 1918 roku przyniósł koniec I wojny światowej, jak i nową sytuację polityczną w byłej Galicji. Ziemię przemyską ogarnęła wojna polsko-ukraińska, która, dzięki mieszkańcom Birczy, nie objęła miasta nad Stupnicą. Doszło bowiem do ponadnarodowego porozumienia elit birczańskich w celu zagwarantowania bezpieczeństwa, pokoju i podstawowych dóbr materialnych mieszkańcom.

⁶⁶ F. Persowski, *Przemyśl pod rządami austriackimi 1772-1918*, Przemyśl 1974, s. 21-23.

⁶⁷ Kronika Parafii Rzymskokatolickiej w Birczy.

⁶⁸ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 21; „Nowe Horyzonty” z 14 kwietnia 1946 r., nr 15; R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939...*, s. 14.

⁶⁹ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 8.

⁷⁰ Ibidem.

⁷¹ L. Włodek, *op. cit.*, s. 7.

⁷² Ibidem.

⁷³ *Słownik Geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t.1, Warszawa 1880, s. 230.

⁷⁴ J. Porembalski, *Wspomnienia z birczańskiego*, maszynopis, Przemyśl 1942, s. 3.

⁷⁵ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 11.

⁷⁶ Ibidem.

⁷⁷ Kronika Parafii Rzymskokatolickiej w Birczy; R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 6.

⁷⁸ I. Zajac, *op. cit.*, s. 245.

⁷⁹ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 6.

⁸⁰ *W gminie Bircza...*, s. 9.

⁸¹ S. Grodziski, *W Królestwie Galicji i Lodomerii*, Kraków 1976, s. 93.

W dniach 5 i 6 listopada 1918 roku uzbrojone bandy, najprawdopodobniej zrewoltowani chłopcy oraz maruderzy z rozformowanej CK armii, napadły na Birczę⁸². Zostały jednak odparte przez uzbrojonych birczan, którzy utworzyli lokalną milicję uzbrojoną w broń z zamkniętego posterunku żandarmerii austriackiej. W listopadzie 1918 roku powstała w Birczy 9-osobowa Tymczasowa Komisja Rządząca, reprezentowana proporcjonalnie przez przedstawicieli trzech narodowości zamieszkującą Birczę. Podporządkowano jej, spontanicznie powstałą milicję (straż obywatelską), która również składała się z Polaków, Ukraińców i Żydów. W trwającej wówczas wojnie polsko-ukraińskiej o Galicję Wschodnią, komisja zapewniła pokój oraz byt materialny ludności. Zagwarantowała bezpieczeństwo nie tylko birczanom, ale i sąsiednim miejscowościom, tworząc tzw. republikę birczańską, która poddała się polskiej jurysdykcji na początku 1919 roku⁸³.

Okres międzywojenny w odrodzonej Polsce przyniósł Birczy zarówno rozwój, jak i duże zmiany administracyjno-prawne. Szkoła powszechna przekształciła się z 4-klasowej w 7-klasową⁸⁴. Była to głównie zasługa jej ówczesnego kierownika, Mariana Janusza, który utworzył również miejscowe Koło Związku Nauczycielstwa Polskiego⁸⁵. W Birczy działały także inne instytucje: Koło Towarzystwa Szkoły Ludowej, Stowarzyszenie Związku Kobiet oraz Koło Związku Inwalidów Wojennych RP⁸⁶. Powstał również Teatr Ludowy⁸⁷. Rozebrano wówczas stary, drewniany kościół parafialny. Obok wybudowano murowaną świątynię poświęconą w 1924 roku⁸⁸. W latach 30. rozpoczęto budowę nowej cerkwi greckokatolickiej, usytuowanej przy drodze Sanok-Przemysł⁸⁹. Nie zdążono jej ukończyć przed rozpoczęciem II wojny światowej. Na początku lat 30. w Birczy było 280 budynków mieszkalnych⁹⁰. Znajdował się tam posterunek Policji Państwowej oraz Ochotnicza Straż Ogniowa⁹¹. Poza tym, w 1924 ukończono budowę Domu Polskiego w Birczy⁹². Do miasta doprowadzono telefon⁹³.

W okresie międzywojennym Bircza nadal była ważnym, lokalnym centrum rzemiosła i przemysłu, handlu oraz innych usług. Funkcjonowały młyny wodne i parowe. W 1920 roku powstała „Birczańska Spółka przemysłowa i budowlana”. Poza znanymi już branżami, występowały również, m.in.: zegarmistrz, introligator, fryzjer i tapicer. W handlu wyróżniały się: sklepy z bławatami, galanterie, artykuły kolonialne, wyroby żelazne i ubrania gotowe. W Birczy prężnie działało Stowarzyszenie Kupców, jak i Stowarzyszenie Rzemieślników Żydowskich „Jad Charuzim”. Poza tym funkcjonowała kawiarnia oraz zajazd. Był gabinet lekarski oraz akuszerka. Swoje usługi oferowali również adwokaci i notariusz⁹⁴.

W 1921 roku Bircza liczyła 1929 mieszkańców⁹⁵. Dziesięć lat później w miasteczku mieszkało 2093 osoby, w tym: 1054 Żydów, 649 Polaków i 390 Ukraińców⁹⁶. 1 sierpnia 1934 roku weszła w życie ustawa o częściowej zmianie ustroju samorządu terytorialnego ośrodków miejskich i gmin miejskich w południowych województwach II Rzeczypospolitej Polskiej, które funkcjonowały wedle praw ustanowionych w czasie zaboru austriackiego, stanowiąca znoszenie miast o liczbie mieszkańców niższej niż 3000. Tym samym Bircza straciła prawa miejskie, a samorząd przestał być reprezentowany

⁸² „Ziemia Przemyska” z 10 listopada 1918 r., nr 7.

⁸³ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1775-1918...*, s. 23-24; „Ziemia Przemyska” z 30 listopada 1918 r., nr 22, Kronika Parafii Rzymskokatolickiej w Birczy; Kronika Szkoły Podstawowej w Birczy; L. Włodek, *op. cit.*, s. 8.

⁸⁴ Kronika Szkoły Podstawowej w Birczy.

⁸⁵ Ibidem.

⁸⁶ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939...*, s. 18.

⁸⁷ Kronika Szkoły Podstawowej w Birczy.

⁸⁸ I. Zając, *op. cit.*, s. 245; Kronika Parafii Rzymskokatolickiej w Birczy; „Ziemia Przemyska” z 31 stycznia 1925 r., nr 5.

⁸⁹ I. Zając, *op. cit.*, s. 245.

⁹⁰ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939...*, s. 4.

⁹¹ Ibidem, s. 5.

⁹² Ibidem, s. 14.

⁹³ L. Włodek, *op. cit.*, s. 8.

⁹⁴ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939...*, s. 7, 15-16.

⁹⁵ L. Włodek, *op. cit.*, s. 7.

⁹⁶ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939...*, s. 3.

przez Radę Miejską i Urząd Miejski⁹⁷. Nadal jednak funkcjonował sąd grodzki oraz urząd podatkowy⁹⁸. W 1934 roku Bircza stała się siedzibą gminy zbiorczej o powierzchni 16 475 ha z 19 gromadami, w których mieszkało 17 119 osób⁹⁹. W skład gminy wchodziły następujące miejscowości: Bircza, Bircza Stara, Boguszówka, Brzeżawa, Brzuska, Dobrzanka, Huta Brzuska, Jasienica Sufczyńska, Korzeniec, Krajna, Leszczawa Dolna, Lipa, Łodzinka Górna, Łomna, Malawa, Nowa Wieś, Rudawka, Sufczyzna, Wola Korzeniecka¹⁰⁰.

W 1939 roku wybuchła II wojna światowa. 11 września Niemcy zajęli Birczę¹⁰¹. Dzień później, 12 września, na wzgórzach na wschód od Birczy rozegrała się całodzienna bitwa między polską 24 Dywizją Piechoty i niemiecką 2 Dywizją Strzelców Górskich. Była to jedna z największych bitew wojny obronnej Polski stoczonej na froncie południowym. Brali w niej udział liczni mieszkańcy Birczy, służyący głównie w 38 Pułku Piechoty Strzelców Lwowskich z Przemyśla¹⁰². W czasie walk kampanii wrześniowej, do niewoli sowieckiej dostał się Zygmunt Kusiak, kierownik Szkoły Powszechnej w Birczy oraz były żołnierz II Brygady Legionów Polskich. Został uwięziony w obozie w Starobielsku, a następnie zamordowany w Charkowie¹⁰³.

28 września, w wyniku postanowień paktu Ribbentrop-Mołotow, Bircza została zajęta przez Armię Czerwoną. Okupacja sowiecka trwała do czerwca 1941 roku. W jej trakcie wybudowano w pobliżu rzeki Stupnica bazę dla Armii Czerwonej, a część mieszkańców gminy Bircza zostało deportowanych na Syberię. W latach 1941 – 1944 trwała okupacja niemiecka. W jej trakcie Niemcy zamordowali niemal wszystkich mieszczan pochodzenia żydowskiego, zarówno w wielkich egzekucjach w 1942 roku, jak i przez wywóz miejscowych Żydów do obozu zagłady w Bełżcu¹⁰⁴. W Birczy powstało również getto¹⁰⁵. Pomoc Żydom była niesiona przez birczan, którzy nieraz tracili za to życie, jak np. Roman Segelin, czy małżeństwo Katarzyny i Michała Gerulów z nieodległej Huty Łodzińskiej¹⁰⁶. Ratunek Żydom, głównie przez wyrabianie fałszywych, aryjskich dokumentów, niesła również miejscowa Placówka Związku Walki Zbrojnej, która w 1942 roku została przemianowana na Placówkę Armii Krajowej nr 5 „Barbara” w Birczy¹⁰⁷. Zajmowała się ona również wywiadem wojskowym, kolportowaniem prasy konspiracyjnej oraz działalnością dywersyjno-sabotażową. Istniała do lipca 1944 roku. Okupacja niemiecka przyniosła represje oraz przypadki śmierci głodowej mieszkańców. Z tego powodu powołano w Birczy Komitet Rady Głównej Opiekuńczej w celu ochrony bytu mieszkańców¹⁰⁸. Mieszkańcy Birczy czynnie zaangażowali się we wsparcie lokalnego ruchu oporu. Spotkało się to z aresztowaniami w latach 1942 – 1943 dokonanymi między innymi przez funkcjonariuszy Gestapo z Dobromila¹⁰⁹.

27 lipca 1944 roku Bircza ponownie została zajęta przez Sowieców¹¹⁰. Rozpoczął się okres instalowania władzy komunistycznej, połączonej z przeobrażeniami organizacyjnymi, społecznymi

---

⁹⁷ Ibidem, s. 6.

⁹⁸ Ibidem.

⁹⁹ Ibidem.

¹⁰⁰ Ibidem, s. 2.

¹⁰¹ R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939...*, s. 22, Kronika Parafii Rzymskokatolickiej w Birczy.

¹⁰² J. Paluch, *1 Pułk Strzelców Podhalańskich. Zarys dziejów i trwałość pamięci*, Nowy Sącz 2018, s. 306-320; R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939...*, s. 23-25.

¹⁰³ Zob. Miejsce Pamięci w Szkole Podstawowej w Birczy; Kronika Szkoły Podstawowej w Birczy; <https://www.ogrodywspomnien.pl/index/showd/10786>

¹⁰⁴ Zob. Muzeum i Miejsce Pamięci w Bełżcu.

¹⁰⁵ Zob. A. Potocki, *Żydzi w Podkarpaciu*, Rzeszów 2004.

¹⁰⁶ Zob. Muzeum Polaków Ratujących Żydów podczas II Wojny Światowej im. Rodziny Ulmów w Markowej; <https://www.niedziela.pl/arttykul/138472/nd/Milosc-potezniejsza-niz-smierc>

¹⁰⁷ L. Włodek, *op. cit.*, s. 9; R. Tłuczek, *Bircza w latach 1918-1939...*, s. 25.

¹⁰⁸ Kronika Szkoły Podstawowej w Birczy.

¹⁰⁹ AIPN Rz, 191/420, Ankiety Głównej Komisji Badania Zbrodni Hitlerowskich w Polsce –aresztowania pow. przemyski, s. 15-16;

¹¹⁰ L. Włodek, *op. cit.*, s. 9.

i demograficznymi dokonywanymi w ramach Polski podporządkowanej przez ZSRR. W latach 1944 – 1948 w Birczy zlikwidowano sąd grodzki oraz urząd podatkowy. Poza tym nowe władze zlikwidowały urząd burmistrza, który birczanie reaktywowali w 1944 roku¹¹¹. Pozostał urząd wójta, a w grudniu 1944 roku zorganizowano wybory do Gminnej Rady Narodowej w Birczy¹¹². W tym samym czasie otwarto Dom Ludowy¹¹³.

W latach 1944 – 1946 doszło do tzw. repatriacji ludności ukraińskiej z Birczy do USRR, a w 1947 roku do wysiedleń na Ziemię Odzyskane w ramach akcji „Wisła”. Zmieniło to, wraz z Holokaustem z okresu II wojny światowej, strukturę narodowościową ludności. W tym samym czasie, polscy mieszkańcy Birczy, musieli stawić czoła napadom Ukraińskiej Powstańczej Armii, której celem było zniszczenie miasteczka oraz wygnanie lub wymordowanie polskiej ludności¹¹⁴. Początkowo Bircza broniona była przez posterunek milicji oraz miejscową samoobronę¹¹⁵. W lipcu 1945 roku do Rzeszowa i Warszawy udała się delegacja mieszkańców, która prosiła o przysłanie do obrony miasteczka i gminy żołnierzy Wojska Polskiego¹¹⁶. Wkrótce przybyli pierwsi żołnierze. W Birczy powstał garnizon, w skład którego wchodziło 9 oraz 17 Dywizji Piechoty. Odparli oni trzy ataki UPA: 22/23 października 1945 roku, 29/30 listopada 1945 roku oraz 6/7.01. 1946 roku¹¹⁷. Heroizm mieszkańców oraz przysłanych obrońców okupiony był jednak wielkimi ofiarami. Na tzw. nowym cmentarzu w Birczy pochowano niemal 70 polskich żołnierzy. Zginęło również kilkunastu mieszkańców, w tym dzieci. Tylko od października 1944 roku do pierwszych dni maja 1945 roku na terenie posterunku Milicji Obywatelskiej w Birczy zginęło 269 osób, Polaków i Ukraińców¹¹⁸. W 1945 roku spłonął, m.in.: Pałac Humnickich, dom ludowy oraz tartak¹¹⁹. W latach 1945 – 1947 zniszczono ok. 40 % struktury miasteczka¹²⁰. Stan bezpieczeństwa powrócił do Birczy dopiero w połowie 1948 roku. Liczba mieszkańców spadła w tym czasie do 627 osób¹²¹. Za poświęcenie i bohaterstwo mieszkańców oraz trud odbudowy, Bircza została w 1976 roku odznaczona Orderem Krzyża Grunwaldu III klasy¹²².

W latach 50. XX wieku istniały jeszcze stare, XIX-wieczne drewniane domy w rynku. Były sytuowane szczytowo, z gankami lub podcieniami od frontu¹²³. W kolejnych latach i dziesięcioleciach rozebrano zrujnowane lub nieużytkowane obiekty: dwie cerkwie oraz żydowski dom modlitwy. Murowana synagoga została zniszczona przez Niemców jeszcze w czasie II wojny światowej¹²⁴. Do dnia dzisiejszego zachowały się we wschodniej pierzei rynku murowane, klasycyzujące kamienice, prawdopodobnie z II połowy XIX wieku. Obecna pierzeja zachodnia zabudowana jest blokami mieszkalnymi z lat 50. XX wieku, których parter pełni nadal funkcje handlowe¹²⁵. W południowej części rynku wybudowano w latach 70. XX wieku okazały budynek Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Turystyki w Birczy, który pełni różne funkcje kulturalno - usługowe¹²⁶. Obok powstał nowy budynek poczty.

Po zakończeniu II wojny światowej w Birczy przywrócono gminę zbiorczą. W 1955 roku powołano Gromadzką Radę Narodową w Birczy, która istniała do 1972 roku. Rok później ponownie

---

¹¹¹ Ibidem.

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Ibidem.

¹¹⁴ AIPNR, Napady i akcje zbrojne sotni „Burłaka”, sygn. IPN-Rz-0051/217, k. 22, 42-43.

¹¹⁵ Kronika Parafii Rzymskokatolickiej w Birczy. Kronika Szkoły Podstawowej w Birczy.

¹¹⁶ L. Włodek, *op. cit.*, s. 9.

¹¹⁷ Ibidem; G. Piwowarczyk, *Prawdziwa tragedia Birczy*, w: „Głos znad Sanu”, nr 32, Przemyśl 2019, całość.

¹¹⁸ APP, SP Przemyskie 1944-1950, sygn. 79, k.459.

¹¹⁹ I. Zając, *op. cit.*, s. 255.

¹²⁰ Ibidem, s. 249; G. Piwowarczyk, *Prawdziwa tragedia Birczy...*, całość.

¹²¹ L. Włodek, *op. cit.*, s. 7.

¹²² Ibidem, s. 10.

¹²³ K. Wolski, *Opis inwentarza miasteczka Birczy*, Przemyśl 1958, całość.

¹²⁴ I. Zając, *op. cit.*, s. 245-246; *Pamiętki i zabytki kultury ukraińskiej w Polsce*, oprac. A. Saładiak, Warszawa 1993, s. 190.

¹²⁵ I. Zając, *op. cit.*, s. 250.

¹²⁶ Ibidem. *W gminie Bircza...*, całość.

powołano gminę zbiorczą o powierzchni 25 464 ha. Obszar samego miasteczka nie uległ większym zmianom. W 1965 roku wynosił 453 ha. W porównaniu do roku 1914 zmniejszył się o 17 ha¹²⁷.

Lata 80. i 90. XX wieku to czas trudny i ważny dla Birczy, jak i dla całej Polski. W 1980 roku birczanie masowo poparli powstanie NSZZ „Solidarności” organizując na rynku tzw. msze „Solidarnościowe”¹²⁸. Poza tym, w istniejącym wówczas Państwowym Ośrodku Maszynowym w Birczy powstała 5 września 1980 roku pierwsza Komisja Założycielska NSZZ „Solidarność” w powiecie przemyskim¹²⁹. Po roku 1989 przyszedł czas transformacji, który był o tyle trudny, że wiązał się ze zwiększonym bezrobociem po zamknięciu miejscowego POM-u. Na początku 1994 roku w Birczy mieszkało 1141 osób, a w gminie 7245. W skład gminy wchodziły następujące miejscowości: Bircza, Stara Bircza, Boguszówka, Borownica, Brzuska, Brzeżawa, Kotów, Rudawka, Nowa Wieś, Sufczyzna, Jasienica Sufczyńska, Huta Brzuska, Łodzinka, Wola Korzeniecka, Korzeniec, Leszczawa Dolna, Leszczawa Górna, Leszczawka, Kuźmina, Roztoka, Malawa, Jawornik Ruski, Żohatyn, Lipa oraz 4 niezamieszkałe obręby geodezyjne: Dobrzanka, Krajna, Łodzinka Dolna i Łomna¹³⁰.

Dzisiejsza Bircza, z początku XXI wieku, również jest centrum lokalnego świata. Pełni ważne, funkcje: administracyjną (siedziba gminy), kulturalną i sportową (m.in. działalność Gminnego Ośrodka Kultury Sportu i Turystyki, Hala Sportowo-Widowiskowa z kompleksem boisk „Orlik 2012”), religijną (urząd parafialny, siedziba dekanatu rzymskokatolickiego), handlową, medyczną, oświatową (8-klasowa szkoła podstawowa, do niedawna również: gimnazjum i szkoła ponadpodstawowa), przemysłową (tartak i inne, a w okresie PRL-u funkcjonował Państwowy Ośrodek Maszynowy w Birczy). Działają instytucje porządkowe, łącznościowe, organizacyjne i finansowe: posterunek policji, banki, nadleśnictwo, poczta oraz OSP. Wszystkie te funkcje są jej przynależne przez wielowiekowe tradycje miejskie, które w krajobrazie zaświadczone są przez rozległy rynek oraz zwartą i piętrową zabudowę.

Birczanie przez wieki wykazywali się patriotyzmem, zarówno w czasie pokoju, jak i konfliktów oraz wojen. W ostatnich latach i dziesięcioleciach współcześni mieszkańcy i sympatycy Birczy upamiętnili oraz uczcili swoich poprzedników, którzy stawili niegdyś czoło wyzwaniom losu. Na rynku powstał pomnik poświęcony obrońcom Birczy w czasie walk z UPA, w kościele parafialnym tablica ku czci mieszkańców, którzy ratowali Żydów oraz placówce AK, na budynku GOK, SiT-u tablica upamiętniająca powstanie Tymczasowej Komisji Rządzącej w 1918 roku, na jednym z okolicznych wzgórz powstało Miejsce Pamięci polsko-niemieckiej bitwy pod Birczą z 1939 roku, odnowiono nagrobki powstańców i zadbano o mogiły żołnierzy. Przeszłość, teraźniejszość oraz należąca jej miejska przyszłość, spotykają się w Birczy teraz, w 2023 roku, kiedy lokalne władze i mieszkańcy rozpoczęli starania o przywrócenie praw miejskich.

PRZESŁANKI SPOŁECZNO – GOSPODARCZE

POŁOŻENIE

Gmina Bircza jest położona w terenie górzystym, na obszarze Pogórza Przemyskiego wchodzącego w skład Zewnętrznych Karpat Wschodnich. Powierzchnia gminy Bircza wynosi 254 km². Jej centrum zlokalizowane zostało w miejscowości Bircza, jako głównym wielofunkcyjnym i dobrze skomunikowanym ośrodkiem usługowo – kulturalno – administracyjnym.

Miejscowość Bircza położona jest w województwie podkarpackim, powiecie przemyskim, w gminie Bircza. Leży wśród lasów, oddalona od okolicznych miast: 40 km od Sanoka, natomiast 36 km od Dynowa czy ok. 20 km od Dubiecka. Zajmuje powierzchnię 463,65 ha. Od miasta wojewódzkiego Rzeszów dzieli ją odległość 75 km, a od miasta powiatowego Przemyśl będącego siedzibą powiatu ok. 30 km.

¹²⁷ L. Włodek, *op. cit.*, s. 7.

¹²⁸ Kronika Parafii Rzymskokatolickiej w Birczy.

¹²⁹ http://encyklopedia-solidarnosci.pl/wiki/index.php?title=Czes%C5%82aw_Kijanka

¹³⁰ Z. Ziembowski, *Bieszczadzka wendeta...*, s. 157.

Bircza jest miejscowością malowniczo położoną o wyjątkowych przyrodniczo warunkach oraz w specyficznym, korzystnym dla zdrowia mikroklimacie. Niegdyś wyglądała jak średniej wielkości wieś, a dziś przypomina piękne miasto z niezwykle bogatą historią zaczerpniętą w oryginalnych zabytkach, tradycjach i zwyczajach. Charakteryzuje się specyficzną atmosferą wzbogaconą wieloma tragicznymi wydarzeniami. Jest to zdecydowanie jedno z najpiękniejszych miejscowości w naszym kraju. Pełni funkcję głównego ośrodka gminy. Oferuje także miejsca pracy, a pracować można tu głównie w dwóch sektorach – produkcyjno - usługowym lub administracyjnym.

Posiada ważne obiekty kulturowe, które podobnie jak obiekty turystyczne czy handlowe przyciągają użytkowników z zewnątrz. Bircza pełni również funkcję kulturalną (poprzez działalność ośrodka kultury). Zaspokaja potrzeby mieszkańców także w dziedzinie nauki, oświaty i wychowania, ochrony zdrowia i opieki społecznej oraz szeroko rozumianej rekreacji.

Rozwój infrastruktury społecznej ma istotny wpływ na zaspokajanie potrzeb mieszkańców. W konsekwencji rośnie poziom życia, ale również implikuje to rozwój lokalny. W związku z powyższym, w 2013 roku na terenie gminy powstała nowoczesna hala sportowo - widowiskowa. Znacznie poprawił się dostęp do infrastruktury oraz do usług. Zauważyć można, że w przestrzeni widoczne są głównie inwestycje związane z infrastrukturą techniczną, jak również społeczną. Natomiast jej uzupełnieniem będzie kompleks basenowo-sportowo-rekreacyjny, który jest w trakcie budowy. Na 2023 r. planowane jest jego oddanie do użytku. Systematycznie w miejscowości Bircza realizowane są inwestycje poprzedzone identyfikacją potrzeb mieszkańców, zapewniające zaspokajanie przez władze lokalne podstawowych ich potrzeb.

Bircza jest siedzibą władz gminy i jednym z jej 24 sołectw.

Miejscowość jest skanalizowana i zwodociągowana. Posiada pełną infrastrukturę w zakresie światłowodów, telefonii oraz drogową. Na terenie sołectwa znajdują się także placówki handlowe (sklepy) i usługowe (hotel, restauracja, bar, pizzeria, apteka, zakłady fryzjerskie, salony kosmetyczny, kwaciarnie, stacja kontroli pojazdów), przychodnia lekarska, urząd pocztowy, banki.

LUDNOŚĆ BIRCZY

Struktura demograficzna ludności i analiza rozwoju zaludnienia stanowi podstawę budowy prognozy potrzeb społecznych, na których opiera się polityka rozwoju Gminy Bircza. Procesy demograficzne decydują o skali rozwoju Gminy, jego dynamice oraz o skali potrzeb w sferze m.in.: przedszkoli, szkół, rynku pracy.

W Tabeli zaprezentowano liczbę ludności Gminy Bircza w latach 2017-2021.

Lp.	Lata	Liczba mieszkańców
1.	2017	6666
2.	2018	6683
3.	2019	6640
4.	2020	6595
5.	2021	6527

Źródło: Opracowanie na podstawie danych Urzędu Gminy w Birczy.

Miejscowość Bircza jest największą miejscowością na terenie gminy Bircza pod względem liczby ludności. Stanowi nowoczesne, bezpieczne i spokojne miejsce zamieszkania, co jest obserwowane dynamicznym rozwojem budownictwa jednorodzinnego, infrastruktury wodno-kanalizacyjnej oraz rekreacyjno – sportowej. Po 2000 r. nastąpiła wyraźna poprawa jakości i warunków życia mieszkańców, a tym samym rozwój całej miejscowości.

Na dzień 31 grudnia 2022 r. w Birczy zameldowanych było 6388 osób. Gminę Bircza zamieszkuje 1000 mieszkańców. Gęstość zaludnienia w gminie Bircza wynosi 25 osób na km.

Dane statystyczne dotyczące liczby ludności na terenie objętym wnioskiem z uwzględnieniem zameldowania na pobyt stały i czasowy wg stanu na dzień 31.12.2022 r.

Liczba mieszkańców		
Stali	Czasowi	Razem
990	10	1000

Liczba mieszkańców wg płci w miejscowości Bircza - stan na dzień 31.12.2022 r.

Liczba mieszkańców		
Kobiety	Mężczyźni	Razem
497	503	1000

Liczba mieszkańców wg wieku i z uwzględnieniem zameldowania na pobyt stały i czasowy w miejscowości Bircza - stan na dzień 31.12.2022 r.

Lp.	Wiek	Liczba mieszkańców		
		Stali	Czasowi	Razem
1.	0-17	164	0	164
2.	18	9	1	10
3.	>18	830	0	830
4.	19-60 Kobiety	274	3	277
5.	19-65 Mężczyźni	335	2	337
6.	>60 Kobiety	115	2	117
7.	>65 Mężczyźni	93	2	95
Razem		990	10	1000

Liczba mieszkańców wg wieku i płci w Gminie Bircza - stan na dzień 31.12.2022 r.

Lp.	Wiek	Liczba mieszkańców		
		Stali	Czasowi	Razem
1.	0-17	1079	18	1097
2.	18	64	1	65
3.	>18	5116	51	5167
4.	19-60 Kobiety	1753	23	1776
5.	19-65 Mężczyźni	2204	21	2225
6.	>60 Kobiety	800	4	804
7.	>65 Mężczyźni	418	3	418
Razem		6318	70	6388

Poza mieszkańcami przebywającymi w miejscowości na stałe, występuje wzrost liczby osób przebywających w Birczy w okresie wiosenno-jesiennym.

ZABUDOWA

Uwarunkowania historyczne i przyrodnicze spowodowały, że na trasie dawnego traktu handlowego w Węgier wykształcił się ośrodek miejski Bircza. Bircza Położona jest w terenie bardzo urozmaiconym, nad potokiem Stopnica i licznymi strumieniami, na zboczu wzgórza.

W Birczy istnieje historyczny układ urbanistyczny z czasów, kiedy miejscowość posiadała status miasta, zachowany z dużą przejrzystością, z rynkiem, uliczkami, pałacem oraz miejscem po dawnej cerkwi i synagodze. Najstarszą część Birczy stanowią ulica Trakt Węgierski i Aleje Obrońców Birczy.

Obszar miejscowości charakteryzuje się uporządkowaną strukturą funkcjonalno –przestrzenną. W jej centrum znajduje się Urząd Gminy Bircza, Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Birczy, Urząd Pocztowy, Bank Spółdzielczy w Żurawicy Oddział w Birczy, Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „Asklepios”, kościół parafialny, park. Siedzibą Urzędu Gminy Bircza w bieżącym roku stanie się nowoczesny i atrakcyjny budynek o podwyższonym standardzie, dostosowany do potrzeb mieszkańców. Aktualnie w nowym obiekcie trwają prace wykończeniowe.

Centrum miejscowości to przede wszystkim stary rynek, który pełni funkcję kulturalno-rekreacyjną, jest miejscem spotkań mieszkańców oraz miejscem organizacji różnych wydarzeń patriotycznych, kulturalnych i sportowych, np.: akcji „Narodowe Czytanie”, obchodów uroczystości państwowych, religijnych oraz okolicznościowych. Pomimo znacznych zniszczeń wojennych zachowała się jedna pierzeja rynku w całości i jedna częściowo. Rynek posiada znaczny spadek ku północy. Jest on przecięty po przekątnej szosa, biegnąca w kierunku wschód – zachód, naśladującą zapewne przebieg dawnego traktu. Droga ta, wybiegając ze wschodniego narożnika rynku, w najbliższym jego sąsiedztwie wznosi się dość stromo w górę, mija nowy kościół i wiedzie do stóp góry zamkowej. Układ ulic Birczy wskazuje dążenie do regularności. Rynek i położony na jego terenie Kościół posiada typową dla miasta lokalizację. Zabudowa mieszkaniowa dawniejsza zachowana jest w pierzei północnej i wschodniej (domu dwu i trzykondygnacyjne). W pierzei zachodniej powstał trzysekcjowy budynek mieszkalny, wprowadzający do zespołu rynku element nowoczesny.

W rejonie centralnym zlokalizowana jest także zabudowa mieszkaniowa oraz budynki usługowe świadczące usługi handlowe, gastronomiczne, ubezpieczeniowe, fryzjerskie, kosmetyczne, florystyczne czy rehabilitacyjne.

Poza centrum miejscowości występuje przede wszystkim zabudowa mieszkaniowa jednorodzinna.

Na terenie miejscowości znajdują się okazały Zespół Szkół w Birczy, a w jego pobliżu hala sportowo – widowiskowa, boisko sportowe „Orlik” oraz elementy małej architektury, tj. plac zabaw, siłownia zewnętrzna, miasteczko rowerowe. W ich pobliżu jest zachowany zespół parkowy i pozostałości fortyfikacji. Stanowią one razem spójny kompleks oświatowo – rekreacyjno – sportowy. Ten obszar to doskonałe miejsce wypoczynku i relaksu dla mieszkańców, ale także dla wszystkich odwiedzających gminę Bircza. To w jego sąsiedztwie budowany jest kompleks basenowy, z placem wodnym, plażą oraz infrastrukturą towarzyszącą, stanowiący doskonałe uzupełnienie wielofunkcyjnej przestrzeni wypoczynkowej, a szczególnie wzmacniającej charakter miejski miejscowości.

Na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat mieszkańcy miejscowości Bircza sukcesywnie odchodzili od produkcji rolnej, znajdując zatrudnienie poza rolnictwem. Tym samym miejscowość typowo rolnicza przekształciła się w ośrodek wielofunkcyjny. Dawne zagrody nie pełnią już swoich funkcji, a budynki inwentarskie czy gospodarcze zostały rozebrane lub przeznaczone na inne cele.

W odniesieniu do terenu całej gminy budownictwo mieszkaniowe jednorodzinne rozwija się najsilniej w miejscowości Bircza. Systematycznie powstają nowe budynki mieszkalne, które nawiązują do istniejących form zainwestowania. Układ przestrzenny zabudowy, względem którego miejscowość kiedyś się kształtowała, cały czas ulega przekształceniu.

Położenie w centrum Pogórza Przemyskiego i wzrost zainteresowań obszarem gminy jako potencjalną sferą rozwoju turystyki oraz próby uzyskania dla gminy statusu gminy uzdrowiskowej, sprawiają, że Bircza wzmacnia swoją pozycję na drodze do odzyskania statusu miasta i stania się ponadlokalnym ośrodkiem rozwoju również dla obsługi funkcji turystyczno – wypoczynkowych tego obszaru. Priorytetem jest jednak zachowanie czytelności układu urbanistycznego dawnego miasta, który ze względu na sieć ulic oraz ukształtowanie terenu, a także zachowaną zabudowę rynkową stanowi istotny element krajobrazu miejskiego.

Interesujący układ przestrzenny Birczy wzbogaca piękny krajobraz.

ZAGOSPODAROWANIE PRZESTRZENNE

Gmina Bircza posiada studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego zatwierdzone uchwałą nr VI/16/2002 Rady Gminy w Birczy z dnia 18 lipca 2002 w sprawie uchwalenia „Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Bircza” ze zm.

Na obszarze gminy obowiązuje również 6 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego obejmujących powierzchnię 119,59 ha.

Tabela zawiera wykaz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Bircza.

Lp.	Nr uchwały i data podjęcia	Pełna nazwa dokumentu	Powierzchnia [ha]
1.	VI/56/2003 z dnia 28-03-2003 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego obszaru we wsi Łomna gmina Bircza	14,35
2.	VII/63/2003 z dnia 25-04-2003 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „Bircza 1/2002”	1,08
3.	VII/64/2003 z dnia 25-04-2003 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego terenu obejmującego działki nr 539, 541 o powierzchni około 1.24 ha w miejscowości Stara Bircza, Gmina Bircza	1,23
4.	XVII/18/2004 z dnia 09-06-2004 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego „BIRCZA - A1/2002”	13,71
5.	XXX/32/2005 z dnia 21-09-2005 r.	Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego o nazwie „BRZEŻAWA - I/2004”	28,25
6.	XXIV/105/2011 z dnia 21-12-2011 r.	Miejscowy Plan Zagospodarowania Przestrzennego dla Gazociągu Wysokiego Ciśnienia, relacji Hermanowice - Strachocina, terenu położonego w Gminie Bircza	60,97
Suma			119,59

W granicach ewidencyjnych miejscowości Bircza obowiązuje jeden plan miejscowy zajmujący łączną powierzchnię 13,71 ha. Określa on przeznaczenie terenów miejscowości wskazując jej dalszy rozwój. Przyjęte w planie założenia są sukcesywnie realizowane. Kształtują one obszar miejscowości Bircza oraz określają wytyczne planistyczne na kolejne lata. Objęcie części obszaru miejscowości planem pozwala na prowadzenie spójnej i długoterminowej polityki przestrzennej ukierunkowanej na prowadzenie inwestycji, a także na zachowanie ładu przestrzennego i zaplanowanie zrównoważonego rozwoju. Przeznaczenie obszaru wskazuje na wykorzystanie terenów pod organizację usług związanych z rozwojem lecznictwa i rehabilitacji oraz zaplecza tych usług wraz z budownictwem hotelowo – pensjonatowym, hotelowo – gastronomicznym i innym niezbędnym do prawidłowego działania funkcji podstawowej, a także oświatowo – sportowej. Wyznaczają tereny budownictwa mieszkaniowego o podstawowym przeznaczeniu pod zabudowę mieszkaniową wielorodzinną dla terenów sąsiednich związanych z rozwojem usług lecznictwa i rehabilitacji, remonty, przebudowę i rozbudowę istniejących obiektów kubaturowych, lokalizację obiektów handlu i gastronomii. Miejscowy plan określił tereny zieleni niskiej, krzewów i drzew, zieleni parkowej wraz z terenem wód otwartych oraz terenami dróg dojazdowych i wewnętrznych, a także parkingami. Poprzez aktualnie prowadzone inwestycje wpływające na polepszenie warunków i jakości życia lokalnej społeczności następuje wykorzystanie terenu objętego planem zgodnie z jego przeznaczeniem, a gwarantujące jego intensywny rozwój.

Pozostałe plany zagospodarowania przestrzennego dotyczą terenów miejscowości: Stara Bircza, Łomna i Brzeżawa.

OCHRONA ŚRODOWISKA

WODOCIĄGI

Zaopatrzenie mieszkańców miejscowości Bircza w wodę odbywa się za pomocą wodociągu zasilanego z ujęć podziemnych. Na dzień dzisiejszy w miejscowości Bircza z wodociągu korzysta 240 gospodarstw domowych. Wysokiej jakości, smaczną i zdrową wodę z utworów czwartorzędu, neogenu, paleogenu i kredy pozyskuje się aktualnie z trzech ujęć. Są one oparte głównie na zasobach trzech ujęć wód podziemnych. Ujęcia te eksploatują wody piętra czwartorzędowego oraz trzeciorzędowego (paleogen/neogen). Woda charakteryzuje się stabilnym składem fizykochemicznym i jest bezpieczna bakteriologicznie. Gmina Bircza sukcesywnie realizuje inwestycje wodno – kanalizacyjne służące zaspokojeniu zbiorowych potrzeb własnych wspólnoty gminnej w newralgicznych obszarach. Na terenie Gminy Bircza obecnie istnieją jeszcze trzy wodociągi gminne zlokalizowane w miejscowościach: Kotów, Łodzinka Górna i Stara Bircza.

Ponadto w Gminie Bircza znajdują się dwa ujęcia będące w zarządzie osób prywatnych zlokalizowane w miejscowościach: Malawa i Lipa. Mieszkańcy gminy zaopatrują się w wodę również z własnych studni.

KANALIZACJA

Gmina Bircza ujęta jest w aglomeracji Krajowego Programu Oczyszczania Ścieków Komunalnych. Aktualnie na terenie gminy istnieją 43 km sieci kanalizacyjnej oraz 3 oczyszczalnie ścieków zlokalizowane w miejscowościach: Bircza, Kotów i Łodzinka Górna.

W miejscowości Bircza do kanalizacji przyłączanych jest 316 gospodarstw domowych. W latach 2017-2018 przeprowadzono rozbudowę i modernizację istniejącej oczyszczalni ścieków w Birczy. W ramach prac wybudowano oczyszczalnię biologiczną z wykorzystaniem technologii mikrofiltracji membranowej do separacji ścieków oczyszczonych i osadów. Stan techniczny sieci kanalizacyjnej jest dobry. Administratorem sieci kanalizacji sanitarnej w gminie jest Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Spółka z o.o. w Birczy.

SIEĆ GAZOWA I CIEPLNA

Sieć ciepła opiera się na lokalnych kotłowniach lub indywidualnych urządzeniach grzewczych, które zasilane są paliwem stałym, ciekłym lub gazowym.

W Gminie Bircza zgazyfikowana jest miejscowość Kuźmina. Gaz dla potrzeb gminy Bircza pobierany jest z gazociągu wysokiego ciśnienia DN 700 Hermanowice Strachocina. Gmina Bircza czyni starania o zgazyfikowanie również innych miejscowości.

SIEĆ ENERGETYCZNA

Przez teren gminy przebiegają sieci elektryczne wysokiego, średniego oraz niskiego napięcia.

GOSPODARKA ODPADAMI

Gmina Bircza w pełni odpowiada za odbiór i zagospodarowanie odpadów, w tym za ustalanie stawek opłat dla mieszkańców. Wszystkie odpady zebrane selektywnie mieszkańcy Birczy oraz gminy Bircza mogą dostarczyć bezpłatnie do Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych (PSZOK) zlokalizowanego przy ul. Mjr. Kusiaka w Birczy. Został on utworzony w roku 2021. Do PSZOK mieszkańcy gminy mogą dostarczać odpady selektywnie zebrane, takie jak: szkło, papier, metale i tworzywa sztuczne, odpady opakowaniowe wielomateriałowe, bioodpady, zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, meble i inne odpady wielkogabarytowe, przeterminowane leki i chemikalia, odpady budowlane i rozbiórkowe oraz zużyte opony.

Odbiór odpadów komunalnych na terenie Gminy Bircza realizowany jest przez podmiot wyłoniony w drodze przetargu nieograniczonego – Transprzęt Zabłotce 51, 38-500 Sanok. Zorganizowany odbiór i zagospodarowanie odpadów komunalnych odbywa się ze wszystkich nieruchomości zamieszkałych na terenie gminy Bircza, a także z Punktu Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych. Odpady komunalne są odbierane od właścicieli nieruchomości z podziałem na następujące frakcje: odpady zmieszane, szkło, papier, metale i tworzywa sztuczne, odpady opakowaniowe wielomateriałowe oraz bioodpady.

Odbiór odpadów w miejscowości Bircza odbywa się z częstotliwością: co dwa tygodnie odpady selektywne, co tydzień odpady pozostałe po segregacji oraz dwa razy w roku odpady wielkogabarytowe, zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne, a także opony.

OCHRONA POWIETRZA

W Gminie Bircza redukcja emisji szkodliwych substancji do atmosfery odbywa się poprzez wymianę źródła ciepła. Właściciele domów jednorodzinnych oraz instytucje publiczne wymieniają niespełniające norm źródła ciepła oraz wykonują prace związane z termomodernizacją, wychodząc z założenia, iż lepsza izolacja cieplna budynku, nowsze i bardziej ekologiczne urządzenia grzewcze to mniejsze zużycie energii cieplnej, mniej spalin, a tym samym mniej smogu w najbliższym otoczeniu. Pracownicy Urzędu Gminy w Birczy systematycznie podejmują działania doradcze oraz informacyjne w zakresie promocji programów dofinansowujących inwestycje zwiększające efektywność energetyczną użytkowanych budynków.

PRZYRODA

Teren Gminy Bircza, z punktu widzenia przyrodniczego zasługuje na szczególną uwagę. Bogactwo fauny i flory tego obszaru sprawia, że cieszy się on zainteresowaniem zarówno mieszkańców, turystów jak i badaczy już od wielu lat.

Występujące w miejscowości Bircza formy ochrony przyrody to:

- Przemysko - Dynowski Obszar Chronionego Krajobrazu. Obejmuje on środkowo-zachodnią część województwa podkarpackiego o łącznej powierzchni 47 346 ha. Obszar ten ma charakter podgórski z licznymi, niezbyt wysokimi wzgórzami, poprzecinanymi potokami. Najwyższe wzniesienia dochodzą do 430 m n.p.m. Na piękno krajobrazu tego obszaru składa się mozaikowość pól uprawnych z kompleksami lasów, wiele pomników przyrody, doliny meandrujących rzek oraz pamiątki historyczne i walory kulturowe. Zaś najokazalszymi drzewami pomnikowymi są dęby szypułkowe: w Birczy i w Kuźminie. Na tym obszarze spotkać można rzadkie gatunki zwierząt. Do najciekawszych należą: gronostaj, dzik, kuna leśna, wilk, niedźwiedź brunatny, z ptaków występują: jastrząb, myszołów, trzmiełojad i bocian czarny, a z gadów żmija zygzakowata.
- Obszar specjalnej ochrony ptaków (Dyrektywa Ptasia). Obszar ten obejmuje najbardziej wysunięte na zachód fragmenty pogórza Karpat Wschodnich. Wyróżnia się naturalnym krajobrazem rusztowego układu grzbietów górskich, poprzecinanych dolinami rzeki Sanu i Wiaru. Wzgórza pokryte są lasami liściastymi - w wyższych partiach dominuje buczyna karpacka, a w niższych przeważają grądy. W dolinach rzecznych występują lasy łęgowe i olszynki karpackie. Obszar ten stanowi cenną ostoję ptaków, dość licznie występują populacje bociana białego, derkacza, dzięcioła czarnego, gąsiorka. Teren ten zasiedlają również ptaki z Polskiej Czerwonej Księgi, takie jak: bączek, dzięcioł białogrzbisty, orlik krzykliwy, orzeł przedni, puchacz, puszczyk uralski. O atrakcyjności ostoi stanowią walory przyrodnicze oraz wszelkie formy biernego i czynnego wypoczynku związane z atrakcjami lasu (zbiór płodów runa leśnego). Warto tu zwiedzić szereg różnorodnych zabytków, w tym o charakterze sakralnym, m.in. kościół zabytkowy w Birczy. Wśród zabytków budownictwa typu rezydencyjno-obronnego na szczególną uwagę zasługuje zespół pałacowo - parkowy w Birczy oraz pozostałości dworskie w Jaworniku Ruskim.

- pomniki przyrody, a wśród nich jeden z najciekawszych pomników powiatu przemyskiego – ok. 600 – letni dąb szypułkowy, rosnący w Birczy, o obwodzie pnia 575 cm i wysokości ok. 22 m.

TELEKOMUNIKACJA, INTERNET

Orange Telekomunikacja Polska S.A. jest głównym operatorem, który zapewnia zasięg telefonii stacjonarnej na całym obszarze gminy Bircza. Na terenie gminy funkcjonuje również sieć komórkowa wszystkich operatorów sieci telefonii komórkowych, które działają na obszarze Polski. Orange Telekomunikacja Polska S.A. realizuje usługi w zakresie sieci telefonicznej, telefaksowej oraz sieci transmisji danych. W wielu miejscowościach gminy została zbudowana sieć szybkiego Internetu, zapewniając dostęp szerokopasmowy światłowodowy. Dzięki tej inwestycji zwiększono atrakcyjność m.in. miejscowości Bircza oraz poprawiono jakość życia mieszkańców, przedsiębiorców i inwestorów, dla których ważna jest redukcja kosztów ponoszonych na usługi internetowe oraz telefoniczne. W miejscowości Bircza każdy zainteresowany może korzystać z szybkiego Internetu. Nowa szerokopasmowa światłowodowa sieć dostępowa pozwala także na korzystanie z takich usług jak telewizja. Szerokopasmowy światłowodowy Internet Gmina Bircza będzie mogła wykorzystać także do stworzenia efektywnego systemu monitoringu miejsc publicznych i węzłów komunikacyjnych, co skutecznie poprawi bezpieczeństwo. Niezwykle istotny jest również fakt, że szerokopasmowa sieć zapewnia wsparcie procesów decyzyjnych i zarządzanie.

INFRASTRUKTURA DROGOWA

Przewóz towarów i osób odbywa się w całości w oparciu o transport drogowy. Gmina jest dobrze wyposażona w infrastrukturę drogową. Łączna długość sieci dróg publicznych na terenie gminy wynosi ok. 50 km. Przez gminę przebiega droga krajowa nr 28 Zator – Medyka – Granica Państwa oraz wojewódzka nr 890 Kuźmina – Krościenko. Osnowę komunikacji, głównie dla funkcji tranzytowych, tworzą droga krajowa i drogi powiatowe o długości prawie 80 km. Korzystanie z przedmiotowych dróg ułatwia wymianę towarów między gminami, województwami i krajami.

Okolo 50 km dróg zaliczanych jest do kategorii dróg gminnych są drogami gminnymi o powierzchni twardej. Przy obecnym stałym wzroście przewozu towarów transportem kołowym gmina przeprowadzenia prace remontowe i modernizacyjne, w tym poprawy stanu poboczy i odwodnienia oraz uregulowania stanu prawnego pasów drogowych. W roku 2022 wydała na powyższy cel około 9 mln złotych, a w bieżącym roku wyda ok. 5 mln zł. Systematycznie realizowane są potrzeby inwestycyjne w tym zakresie, co daje możliwość przyspieszenia procesu modernizacji dróg w gminie.

Pod względem wszelkich inwestycji, sieć drogową w gminie Bircza jest dobrze rozwinięta. Komunikacja publiczna opiera się głównie na publicznych przewozach autobusowych i prywatnych busach. Kursują one w kierunku Przemysła, Sanoka, Dynowa i Dubiecka.

ZABYTKI, POMNIKI, MIEJSCA PAMIĘCI

Najcenniejsze zabytki gminy Bircza oraz mogiły indywidualne, zbiorowe, a także pomniki i tablice pamiątkowe stanowią skarbnicę lokalnej historii. Wyjątkowo cenny jest pochodzący z XV w. układ zabytkowy rynku w Birczy stanowiący układ urbanistyczny dawnego miasta.

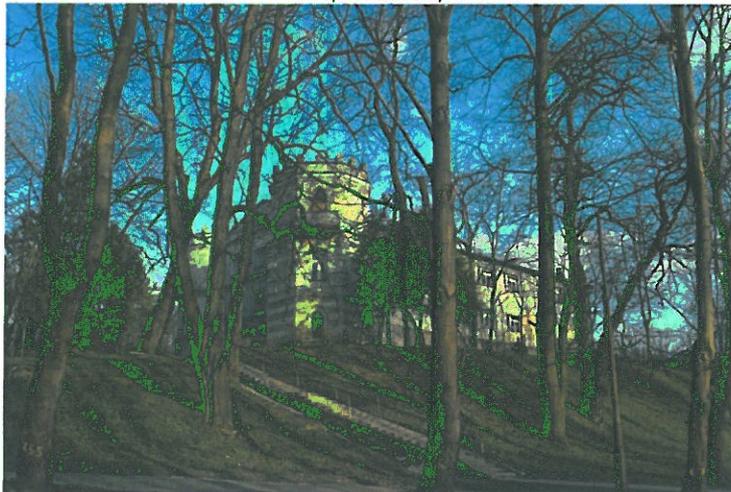
Dziedzictwo kulturowe miejscowości Bircza, na które składa się dorobek materialny i duchowy poprzednich pokoleń, jak również dorobek naszych czasów wpisuje się w bardzo bogatą kulturę Birczy. Zabytki prezentujące cenne wartości historyczne, kulturowe i środowiskowe, są odzwierciedleniem tradycji przekazywanej z pokolenia na pokolenie na przestrzeni dziejów.

Pałac, kościoły, cerkwie, kapliczki, nagrobki stanowią o tożsamości miejscowości. Istniejące dziedzictwo buduje poczucie więzi lokalnej i narodowej. Składają się na nie zarówno zabytki ruchome jak i nieruchome związane z tradycją oraz historią gminy i stanowią istotną wartość dla ludzi niezależnie od ich kultury, rasy czy religii.

Zabytki nieruchome zlokalizowane w miejscowości Bircza:

1. Układ urbanistyczny rynku w Birczy z XV w. Jest jednym z nielicznych tego typu układów zachowanych do obecnych czasów (A-76).
2. Zespół pałacowy wraz z parkiem (A-483), stanowiący dobro narodowe:
  - 1) pałac murowany z 1 poł. XIX w. na XVII-wiecznych piwnicach zamku obronnego,
  - 2) park podworski o wartościach krajobrazowych wraz z okazami starodrzewia z pierwszej połowy XIX w.

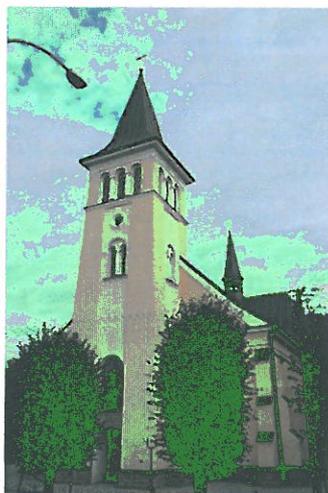
Zespół Pałacowy

Fot. GOK,SiT w Birczy

3. Zespół kościelno - plebański: kościół murowany, wybudowany w latach 1921 – 1926 wg projektu znanego przemysłowego architekta Stanisława Majerskiego i plebania murowana wybudowana ok. 1926 r. (A-449). Kościół to obiekt orientowany, murowany, zbudowany na planie krzyża łacińskiego, trójnawowy z transeptem i wielobocznie zamkniętym prezbiterium, do którego przylegają zakrystia i składzik. Z kolei projekt plebanii, która ma charakter willowy opracował Józef Chrobak.

Kościół p.w. Św. Stanisława Kostki w Birczy

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Budynek plebanii

Fot. GOK,SiT w Birczy.

4. Kapliczka murowana z k. XIX w. przy rynku (A-1263).

5. Fortyfikacje miejskie ziem. z XVI w.(A-36) stanowiące dobro narodowe o wartości historycznej i zabytkowej wchodzi w skład układu przestrzennego Birczy.
6. Cmentarz rzymsko – katolicki „stary” z XIX w. Zlokalizowany jest ok. 100 m od rynku. Został objęty ochroną konserwatorską wraz z drzewostanem (A-1264). Najstarszy zachowany nagrobek pochodzi z 1890 r. Nagrobki reprezentują różne formy, są to obeliski, postumenty z krzyżami, żeliwne krzyże, a także murowana kaplica grobowa rodziny kowalskich o neobarokowym charakterze.
7. Cmentarz żydowski założony w XIX w. (A-1265) z zachowanymi kamiennymi macewami oraz fragmentami nagrobków.
8. Kaplica cmentarna, murowana, z ok. poł XIX w. wybudowana przez ówczesnego właściciela Birczy Adama Kowalskiego. Jest obiektem murowanym, na rzucie prostokąta z półkoliście zamkniętą ściana prezbiterium. Ok. 1990 Urząd Gminy Bircza przeprowadził jej gruntowny remont.
9. Dom Sióstr Zakonnych, mur., k. XIX w.
10. Budynek koszar wojskowych, drewniany, ok. 1940 r.
11. Budynek szkoły, murowany, ok. 1914 r.
12. Budynek przedszkola, drewniany, ok. 1914 r.
13. Domy drewniane i murowane z pocz. XX w. – 19 szt.
14. Cmentarz greko – katolicki z 2 poł. XIX w.

Zabytki ruchome w miejscowości Bircza

1. Wyposażenie kościoła rzymsko – katolickiego.
2. Zespół nagrobków:
  - 1) Ks. Jana Nawrockiego,
  - 2) Loli Jurystowskiej,
  - 3) Henryka Harpińskiego,
  - 4) Józefy z Sarneckich Dufratowej,
  - 5) Kazimierza Kantora,
  - 6) Władysława Jasiewicza,
  - 7) Marceliny z Nowosielskich Lisowskiej oraz Kajetana Lubicz Lisowskiego,
  - 8) Amalii Kozakiewicz,
  - 9) Andrzeja Tarnawskiego,
  - 10) Oldzi Wasiewiczówny.

Obiektami dziedzictwa kulturowego miejscowości Bircza są także stanowiska archeologiczne, których jest 5. Pochodzą one z różnych okresów, począwszy od neolitu aż po czasy nowożytne.

Z kolei miejscami pamięci upamiętniającymi postacie lub wydarzenia znaczące dla narodu polskiego, to w szczególności pomniki, obeliski, kapliczki, groby wojenne oraz tablice pamiątkowe.

Ważną rolę w krajobrazie gminy pełnią także kaplice grobowe fundowane przez szlachtę, stanowiące małe dzieła architektury czy też przydrożne murowane kapliczki posiadające zróżnicowaną formę.

STRUKTURA ZATRUDNIENIA

Gmina Bircza oferuje nie tylko unikalne miejsce do zamieszkania. Jednak oprócz walorów estetycznych i klimatycznych gwarantuje również zatrudnienie. Tutejszy rynek pracy rozwija się coraz bardziej na korzyść pracowników. Mieszkańcy miejscowości Bircza zatrudnienie znajdują głównie poza rolnictwem. Na birczańskim rynku do głównych pracodawców, którzy zapewniają zatrudnienie mieszkańcom należą przede wszystkim:

- Państwowe Gospodarstwo Leśne „Lasy Państwowe” Nadleśnictwo Bircza - prowadzi działalność w zakresie ochrony lasu, hodowli i pozyskiwania drewna, gospodarki łowieckiej, ochrony przyrody, edukacji przyrodniczo-leśnej.

- Urząd Gminy w Birczy,
- Zespół Szkół w Birczy,
- Zakład Gospodarki Mieszkaniowej i Komunalnej Sp. z o.o. w Birczy,
- Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska” - firma prowadzi działalność handlową (sklepy spożywczo-przemysłowe, magazyn towarów masowych w Birczy), a także produkcję pieczywa podstawowego, drobnego oraz cukierniczego w piekarni,
- Bank Spółdzielczy w Żurawicy Oddział w Birczy,
- Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „ASKLEPIOS” w Birczy,
- Firma Produkcyjno-Handlowa „Bieszczady” Łucja Witko - firma zajmuje się skupem żywca wieprzowego oraz przetwórstwo i sprzedaż wyrobów wędliniarskich. Ponadto prowadzi restaurację i placówki gastronomiczne oraz wynajem nieruchomości,
- Zakład Drzewny Artur Łukasiewicz - specjalizujący się w przetwórstwie drewna iglastego oraz liściastego. Produkowane wyroby to m.in. drewno konstrukcyjne, więźby dachowe, deska (obiciowa, paletowa, elewacyjna), drewno opałowe, biomasa, oferuje także usługi transportowe.

Ludność zamieszkała w miejscowości Bircza szuka także zatrudnienia poza miejscowością i gminą, w dziedzinach pozarolniczych.

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Przemyślu na dzień 31.12.2022 r. zarejestrowanych było 328 osób bezrobotnych z terenu gminy Bircza.

DZIAŁALNOŚĆ GOSPODARCZA

Zgodnie z centralną ewidencją i informacją o działalności gospodarczej w gminie Bircza ze względu na miejsce zamieszkania zarejestrowanych jest 222 przedsiębiorców prowadzących działalność gospodarczą.

W samej miejscowości Bircza zarejestrowanych jest 65 podmiotów (zgodnie ze stanem na dzień 31.12.2022 r.). Większość to mikroprzedsiębiorstwa o jednolitym profilu, działające głównie w takich branżach jak handel, budownictwo, usługi fryzjersko – kosmetyczne czy też leśne. Są to zazwyczaj rodzinne firmy, realizujące inwestycje ze środków własnych oraz dotacji.

Tabela: Ilość wpisów działalności gospodarczej dla głównego miejsca wykonywania działalności - miejscowości Bircza, wg stanu na dzień 31 grudnia 2022 r.

Nazwa prowadzonej działalności	Ilość działalności
Handel detaliczny i hurtowy	19
Usługi budowlane	12
Usługi fryzjerskie i kosmetyczne	8
Działalność w zakresie opieki zdrowotnej	5
Usługi leśne	4
Usługi gastronomiczne	4
Działalność produkcyjna	3
Ubezpieczenia i usługi księgowo	3
Konserwacja i naprawa pojazdów	2
Usługi drogowe i transportowe	2
Organizacja przedstawień artystycznych	2
Agencja pracy tymczasowej	1

Źródło: Urząd Gminy w Birczy.

Tabela: Prowadzący działalność na własny rachunek z siedzibą w miejscowości Bircza z uwzględnieniem płci, wg stanu na dzień 31 grudnia 2022 r.

Płeć przedsiębiorcy	Liczba osób
Kobieta	30
Mężczyzna	35

Źródło: Urząd Gminy w Birczy.

Tabela: Wiek prowadzących działalność na własny rachunek z siedzibą w miejscowości Bircza z uwzględnieniem wieku, wg stanu na dzień 31 grudnia 2022 r.

Wiek przedsiębiorcy	Liczba osób
Do 29 lat	4
30 – 39 lat	15
40 – 49 lat	20
50 – 59 lat	12
60 – 69 lat	10
Ponad 70 lat	4

Źródło: Urząd Gminy w Birczy.

W miejscowości Bircza swoją siedzibę mają przedsiębiorstwa zarejestrowane w Krajowym rejestrze przedsiębiorców. Są nimi:

Nazwa przedsiębiorcy
ZAKŁAD GOSPODARKI KOMUNALNEJ I MIESZKANIOWEJ SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ
GMINNA SPÓŁDZIELNIA "SAMOPOMOC CHŁOPSKA"
PARK ENERGII SŁONECZNEJ PARAFII RZYMSKOKATOLICKIEJ ŚWIĘTEGO STANISŁAWA KOSTKI W BIRCZY SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ
NIEPUBLICZNY ZAKŁAD OPIEKI ZDROWOTNEJ "ASKLEPIOS" WOJCIECH TOMAKA I WSPÓLNICY SPÓŁKA JAWNA
S+U DENTAL SERVICES SPÓŁKA Z OGRANICZONĄ ODPOWIEDZIALNOŚCIĄ

Źródło: www.ms.gov.pl

W gminie wiodącą funkcją pod względem struktury zatrudnienia są usługi, a uzupełniającą działalność produkcyjną. W samej miejscowości Bircza akcenty te przesuwają się w stronę usług, opieki zdrowotnej i działalności produkcyjnej.

Na terenie gminy przy drodze krajowej nr 28 w miejscowości Stara Bircza umiejscowione jest stacje paliw.

W gminie funkcjonuje także Zakład Drzewny Artur Łukasiewicz. Firma powstała w 1996 roku. Od początku swojej działalności świadczy usługi tartaczne oraz rozwinęła ją o działalność związaną z zaopatrzeniem sektora energetycznego w biomasę do spalania.

ADMINISTRACJA PUBLICZNA

Zadania administracyjne realizuje przede wszystkim Urząd Gminy w Birczy. Na dzień 31 grudnia 2022 r. w Urzędzie na stanowiskach urzędniczych zatrudnionych było 31 pracowników, natomiast 21 na stanowiskach pomocniczych i obsługi.

Innymi jednostkami realizującymi zadania z administracji publicznej są:

- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Birczy zatrudniający 11 pracowników,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Birczy o obsadzie 10 osób,
- spółka gminna – Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej zatrudniający 6 pracowników,
- samorządowa instytucja kultury – Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki zatrudniający 10 pracowników.

OŚWIATA

Gmina Bircza odpowiedzialna jest m.in. za utrzymanie i wyposażenie szkół, politykę kadrową w lokalnej oświacie, a także za organizację i upowszechnianie edukacji przedszkolnej. Jest organem prowadzącym dla jednego przedszkola oraz 4 szkół podstawowych. Są to:

- 1) Zespół Szkół w Birczy, w skład którego wchodzi:
  - Samorządowe Przedszkole w Birczy,
  - Szkoła Podstawowa im. Mjr. Henryka Dobrzańskiego „Hubala” w Birczy,
- 2) Szkoła Podstawowa im. ks. Jana Twardowskiego w Lipie,
- 3) Szkoła Podstawowa im. Noblistów Polskich w Sufczynie,
- 4) Szkoła Podstawowa im. bł. ks. Bronisława Markiewicza w Leszczawie Dolnej.

Na terenie gminy działa także Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Żohatynie, która jest prowadzona przez organizację pozarządową.

Publiczne placówki oświatowe w gminie Bircza:

- Zespół Szkół w Birczy:

Budynek Zespołu Szkół w Birczy

Fot. GOK,SiT w Birczy

W skład Zespołu Szkół w Birczy wchodzi Szkoła Podstawowa im. mjr Henryka Dobrzańskiego „Hubala” oraz Samorządowe Przedszkole w Birczy. Do szkoły uczęszczają uczniowie z miejscowości: Bircza, Stara Bircza, Nowa Wieś, Rudawka, Kotów, Boguszówka, Korzeniec, Łodzinka Górna, Wola Korzeniecka, Huta Brzуска oraz z obwodów innych szkół gminnych. Kadre stanowi 42 nauczycieli i 5 pracowników niepedagogicznych. Siedzibę Zespołu Szkół w Birczy stanowi okazały budynek z podpiwniczeniem. Położony jest na wzgórzu, w parku i oddalony od drogi głównej ok. 300 m. Budynek połączony jest przewiązką z halą sportowo-widowiskową stanowiącą odrębny obiekt. Budynek szkoły w ubiegłym roku przeszedł gruntowną modernizację cieplną związaną z ociepleniem budynku, wymianą stolarki okiennej i renowacją dachu. Wychowankowie i uczniowie szkoły korzystają z nowoczesnej hali sportowo-widowiskowej, kompleksu sportowego „Orlik” oraz nowego placu zabaw. Na parterze szkoły w 4 klasopracowniach odbywają się zajęcia grup przedszkolnych. Tam też znajdują się stołówka z zapleczem kuchennym, gabinety dyrekcji oraz sekretariatu, gabinet pielęgniarki, pokój spotkań z gabinetem logopedycznym oraz mała scena. Na pierwszym piętrze budynku mieszczą się klasopracownie edukacji wczesnoszkolnej (6 sal) oraz klas starszych, w tym pracownia przyrodnicza z gabinetem (2 sale), biblioteka z gabinetem bibliotekarza, gabinet zajęć korekcyjno-kompensacyjnych oraz pokój nauczycielski z pokojem socjalnym. Na drugim piętrze budynku znajdują się klasopracownie klas starszych (12 sal), w tym pracownie z gabinetami: fizyko-chemiczna i geograficzno-historyczna. Również na drugim piętrze mieszczą się pracownie informatyczna, robotyki, astro i audiovideo oraz gabinety pedagoga szkolnego i zajęć logopedycznych. Szkoła wyposażona jest w boksy szatni umiejscowione na poziomie -1. Wszystkie klasopracownie szkoły podstawowej oraz 2 klasy przedszkola wyposażone są w ekrany multimedialne, tablice multimedialne lub ekrany z projektorami. W budynku szkoły funkcjonuje sieć Ethernet, do której podłączone są laptopy we wszystkich klasopracowniach i gabinetach. Dzięki temu uczniowie mają możliwość wielokanałowego uczenia się oraz korzystania z TIK w czasie rzeczywistym. Dokumentacja zajęć odbywa się w dzienniku Vulcan Uonet+, zaś w czasie nauczania zdalnego szkoła korzysta z platformy Microsoft Office 365: MsTeams.

Szkoła systematycznie pozyskuje środki na rozbudowę bazy, nabycie nowego sprzętu i pomocy dydaktycznych, m.in. książek do biblioteki, wyposażenia pracowni przyrodniczych, specjalistycznych z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz pracowni robotyki, astro i audiovideo.

W celu wspierania rozwoju swoich podopiecznych szkoła zapewnia uczniom możliwość korzystania z zajęć: z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, rozwijających ich zainteresowania i uzdolnienia, jak również uczestniczenia w życiu szkoły jak i Małej Ojczyzny. W placówce znajduje się pięć stałych wystaw dotyczących dziejów Birczy i okolic poświęconych: historii szkolnictwa w Birczy, bitwie pod Birczą (wojna obronna), napadom band UPA pod II wojnie światowej oraz Janowi Komskiemu oraz patronowi szkoły podstawowej mjr Henrykowi Dobrzańskiemu „Hubalowi”.

Szkoła obejmuje uczniów pomocą psychologiczno-pedagogiczną oraz różnymi innymi formami pomocy: nauczaniem indywidualnym, rewalidacją, treningiem umiejętności społecznych, zajęciami z logopedą, zajęciami korekcyjno-kompensacyjnymi, czy zajęciami wyrównawczymi oraz realizuje innowacje pedagogiczne. Wychowankowie szkoły uczestniczą w zajęciach rozwijających zainteresowania i uzdolnienia uczniów, którymi są: zajęcia pozalekcyjne: Akademia CISCO, Bawmy się matematyką, Z Ortografią na Ty, Będę Mistrzem, Czytam płynnie – pisze poprawnie, Kreatywni na co dzień, kółka taneczne, wokalne, fizyczne, geograficzne, historyków, regionalno-historyczne, z języka polskiego i niemieckiego. Ponadto w szkole realizowane są zajęcia sportowe: w ramach projektu „Akademia Małych Zdobywców”, piłki nożnej w ramach projektu Lokalny Animator Sportu oraz piłki ręcznej oraz gimnastyki i tańca, przy współpracy z Podkarpackim Szkolnym Związkiem Sportowym w Rzeszowie. W ramach działań wychowawczo-profilaktycznych w szkoła uczestniczy w ogólnopolskich kampaniach i programach profilaktyczno-edukacyjnych np. „Bądźmy poszukiwaczami Autorytetu”, „Trzymaj formę”, „Dzień Praw dziecka”, Tydzień Profilaktyczny oraz realizuje innowacje pedagogiczne.

W szkole działają: drużyna harcerska (we współpracy z Harcerstwem Polskim Chorągiew Podkarpacka Hufiec Ziemi Przemyskiej im. Orłąt Przemyskich), Szkolny „Klub Wiewiórka” oraz Szkolny Klub Sportowy.

Przy Zespole Szkół w Birczy działa Stowarzyszenie „Tworzymy lepszą przyszłość”, którego członkami są osoby zaangażowane w działania edukacyjne Zespołu Szkół w Birczy. Celem Stowarzyszenia jest wspieranie szkoły we wszelkich projektach edukacyjnych i wychowawczych oraz wspieranie uczniów zdolnych i znajdujących się w trudnej sytuacji finansowej.

- Szkoła Podstawowa w Leszczawie Dolnej.
Uczęszczają do niej uczniowie z Leszczawy Dolnej, Leszczawy Górnej, Leszczawki i Kuźminy. Według najstarszych wzmianek szkoła w tej miejscowości istnieje od 1907 roku. Od 2006 roku szkoła nosi zaszyte imię bł. Ks. Bronisława Markiewicza. W szkole działa świetlica. Grono pedagogiczne stanowi 16 - osobowy zespół wykwalifikowanych nauczycieli. Placówka jest bardzo dobrze wyposażona w pomoce naukowe. Szkoła prowadzi świetlicę, bibliotekę z czytelnią, salę komputerową i plac zabaw. Przy szkole znajduje się boisko szkolne. Szkoła dba o wszechstronny rozwój ucznia, stwarzając mu warunki do samorozwoju poprzez udział w różnorodnych konkursach, zawodach sportowych i projektach, organizuje warsztaty i spotkania, zapewnia pomoc psychologiczno – pedagogiczną. W szkole działają kółka pozalekcyjne: czytelnicze, taneczne, ortograficzne, artystyczne, sportowe i wokalne. Szkoła organizuje wiele uroczystości, które integrują lokalne środowisko oraz uroczystości patriotyczne. Placówka jest otwarta na pomoc innym, aktywnie włącza się w akcje: „Podziel się sercem”, „Pacuszka dla maluszka”, „Studnia w Sudanie”, WOŚP. Przy szkole działa Stowarzyszenie Przyjaciół Szkoły Podstawowej im. bł. Ks. B. Markiewicza w Leszczawie Dolnej „Przyjazna szkoła”.
- Szkoła Podstawowa im. ks. Jana Twardowskiego w Lipie. Uczęszczają do niej dzieci z Maławy, Lipy i Brzeżawy. Jej motto brzmi „Każdy ma szansę na sukces i każdy jest inny”. Szkoła dba o wysoki poziom nauczania oraz rozwijanie zdolności i talentów swoich wychowanków. Kadra nauczycielska wykazuje się kreatywnością w poszukiwaniu nowych rozwiązań i aktywnych metod nauczania. Uczniowie szkoły osiągają liczne sukcesy w konkursach przedmiotowych, artystycznych i sportowych na szczeblu szkolnym, gminnym i powiatowym. Atutem placówki jest wdrażanie idei szkoły otwartej, stanowiącej również centrum kulturalne i rekreacyjne dla lokalnej społeczności. Placówka realizuje szereg projektów unijnych, które wzbogacają ofertę zajęć pozalekcyjnych oraz współpracuje z wieloma lokalnymi partnerami. Uczniowie czynnie włączają się w działalność charytatywną.
- Szkoła Podstawowa im. Noblistów Polskich w Sufczyńcu. Jej uczniami są dzieci z Brzuski, Jasienicy Sufczyńskiej i Sufczyńcu. Szkoła dba o wysoki poziom nauczania oraz rozwijanie zdolności i talentów swoich wychowanków. Uczniowie szkoły osiągają liczne sukcesy w konkursach przedmiotowych, artystycznych i sportowych na szczeblu szkolnym, gminnym i powiatowym. Szkoła posiada przestronne sale lekcyjne, salę komputerową, bibliotekę oraz jest dobrze wyposażona. Wypracowała wewnątrzszkolny system zapewniania wysokiej jakości kształcenia, wychowania i opieki, podniosła standardy bezpieczeństwa. Uczniowie czują się w niej bezpieczni, ważni, potrzebni i wartościowi oraz czynnie włączają się w prace wolontariatu.

Niepubliczna placówka:

- Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Żohatynie rozpoczęła działalność 1 września 2011 r. Organem założycielskim placówki jest Stowarzyszenie „Wspólne Dobro” w Żohatynie, utworzone przez rodziców, mieszkańców okolicznych miejscowości i nauczycieli. Uczęszczają do niej dzieci z miejscowości: Żohatyn, Jawornik Ruski i Borownica. Jest to niewielka placówka, która dla wszystkich jest ważnym, przyjaznym i ciepłym miejscem. Zgodnie z misją szkoły, która brzmi:

„Pomóżmy każdemu dziecku odkryć tkwiące w nim zdolności i rozwijać je na miarę jego możliwości, zapewniając sprzyjające warunki”, każdy uczeń ma prawo do indywidualnego traktowania, rozwijania swoich uzdolnień i nauki na najwyższym poziomie. Bezpieczne środowisko i rodzinna atmosfera jaka panuje w szkole sprzyjają temu procesowi. Kadra nauczycielska wykazuje się zaangażowaniem i kreatywnością w poszukiwaniu innowacyjnych rozwiązań oraz aktywnych metod nauczania. Uczniowie szkoły chętnie biorą udział i osiągają liczne sukcesy w konkursach przedmiotowych, artystycznych i sportowych na szczeblu szkolnym, gminnym i powiatowym. Stowarzyszenie realizuje szereg projektów, pozyskując dodatkowe środki na wyposażenie, wzbogacenie bazy lokalowej oraz dodatkowe zajęcia. Budynek szkoły stanowi dobrą bazę lokalową. Wyposażony jest w: szatnię, pokój nauczycielski, małą salę gimnastyczną, sale lekcyjne, salę komputerową, bibliotekę wraz z czytelnią, sanitariaty. Przed budynkiem znajduje się boisko szkolne do piłki nożnej i piłki siatkowej oraz plac zabaw. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Żohatynie współpracuje z wieloma instytucjami, m.in.: Nadleśnictwem Bircza, Nadleśnictwem Dynów, GOKSiT, GOPS, ŚDS, OSP w Birczy, Posterunkiem Policji w Birczy, Urzędem Gminy w Birczy, Poradnią Psychologiczno- Pedagogiczną w Przemyślu.

Budynek Niepublicznej Szkoły Podstawowej w Żohatynie.

Fot. Niepubliczna Szkoła Podstawowa w Żohatynie.

POMOC SPOŁECZNA

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Birczy

W Gminie Bircza pomoc społeczna zajmuje ważne miejsce w systemie zabezpieczenia społecznego. Jej rola ciągle wzrasta, gdyż zakres podmiotowy i przedmiotowy udzielanych świadczeń ulega systematycznemu rozszerzaniu.

Zadania z zakresu szeroko pojętej pomocy społecznej w Gminie Bircza realizuje Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Birczy. Swoim zasięgiem obejmuje teren całej gminy, w skład której wchodzi 28 miejscowości, w 24 sołectwach. Ośrodek z ramach swych zadań udziela wsparcia osobom i rodzinom, które znalazły się w trudnej sytuacji życiowej, a nie są w stanie pokonać jej wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Wypracowuje indywidualny model pracy z każdą rodziną, tak, aby był jak najbardziej skuteczny i dawałby szansę i możliwość na aktywizację mieszkańców i motywowanie ich do zmian, by mogli sami decydować i zajmować się rozwiązywaniem wielu swoich problemów.

Za misję Ośrodka można uznać dążenie do poprawy jakości życia mieszkańców i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Misja ma wpływ na działania podejmowane w obszarze życia społecznego oraz wprowadzanie rozwiązań, które zmierzają do likwidowania problemów mieszkańców i tworzenia możliwości ich rozwoju.

W ramach wyznaczonych celów i zgodnie z kierunkami działań Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Birczy oferuje pomoc w postaci:

- pracy socjalnej, której jakość i dostępność systematycznie podnosi,
- środków finansowych, takich jak zasiłek celowy, zasiłek okresowy, stały,
- specjalistycznych usług opiekuńczych,
- poradnictwa i interwencji kryzysowej,
- załatwiania spraw urzędowych,
- uzyskania stopnia niepełnosprawności, świadczeń emerytalno – rentowych,
- dożywiania dzieci w szkole,
- działań na rzecz osób i rodzin, zmierzających do wzmacniania, odzyskiwania zdolności osób lub rodzin do samodzielnego funkcjonowania w społeczeństwie,
- pomocy osobom bezrobotnym.

Ponadto angażuje społeczność lokalną w celu zaspokajania niezbędnych potrzeb osób i rodzin oraz analizuje zjawiska, które wywołują potrzebę korzystania ze świadczeń pomocy społecznej oraz rozbudowywanie infrastruktury socjalnej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Birczy jest nakierowany na rozwiązywanie ludzkich problemów, na udzielanie jednostkom i rodzinom wsparcia i pomocy w przezwyciężaniu trudności. W tym celu współpracuje także z wieloma instytucjami zarówno z terenu gminy, jak i spoza gminy, m.in. z: policją, szkołami i przedszkolem, sądami, kuratorami sądowymi, pielęgniarkami środowiskowymi, Gminną Komisją Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Pracownicy socjalni uczą podopiecznych przede wszystkim samodzielności w podejmowaniu decyzji o własnym życiu i prawidłowym funkcjonowaniu w społeczeństwie. Ośrodek łączy kompetencje, możliwości i zaangażowanie pracowników socjalnych, wolontariuszy i asystentów rodziny, aby pomóc wielu potrzebującym osobom i rodzinom, a tym samym umożliwić im lepsze funkcjonowanie w społeczeństwie i spojrzenie na swoje życie z perspektywy lepszej niż dotychczas. Tak prowadzona współpraca daje większe szanse i możliwości na powodzenie w podjętych działaniach.

Środowiskowy Dom Samopomocy w Birczy

Środowiskowy Dom Samopomocy w Birczy funkcjonuje od grudnia 2007 r. Jest domem typu A, B i C. Dom ten jest elementem realizowanej w Gminie Bircza strategii zapewniania osobom z zaburzeniami psychicznymi oparcia psychicznego, pozwalającego im na zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych, usamodzielnienie i integracji społecznej. Oferuje wsparcie w życiu codziennym. Jego uczestnicy mogą liczyć na pomoc psychologa, pedagoga, terapeuty i instruktora terapii zajęciowej. Bogata oferta Domu zawiera różnego rodzaju treningi grupowe i indywidualne mające na celu głównie umocnienie w codziennym funkcjonowaniu osób z zaburzeniami psychicznymi, mającymi trudności w wykonywaniu rutynowych czynności. Ośrodek ma na celu podtrzymywanie tych umiejętności lub przywrócenie ich osobom, które je utraciły.

Szczegółowe cele Domu to:

- 1) stwarzanie warunków do nabycia umiejętności wykonywania podstawowych czynności życia codziennego, doskonalenie umiejętności nabytych oraz realizacji zadań życiowych,
- 2) podtrzymywanie i rozwijanie umiejętności niezbędnych do samodzielnego życia,
- 3) wspieranie psychologiczne, pedagogiczne i terapeutyczne,
- 4) opieka pielęgniarska,
- 5) rehabilitacja ruchowa,
- 6) dążenie do aktywizacji społecznej i zawodowej,
- 7) stymulowanie osobistego rozwoju, z uwzględnieniem możliwości psychofizycznych uczestników oraz ich potrzeb, oczekiwań i zainteresowań.

W ofercie znajdują się zajęcia plastyczne, stolarskie, sportowo-ruchowe i muzyczne. Uczestnicy z opiekunami jeżdżą też na wycieczki i wychodzą na spacer. Wyspecjalizowana kadra ma dążyć do przygotowania osób, aby stały się otwarte do wychodzenia na zewnątrz i łączyły się ze społecznością

lokalną. Ważnym celem ośrodka i systematycznie realizowanym jest danie poczucia bezpieczeństwa i akceptacji tym, którzy tego potrzebują. Stały kontakt z rodzinami podopiecznych, pozwala i je objąć wsparciem z zakresu poradnictwa psychologicznego. Rodziny osoby zaczynają lepiej funkcjonować, są bardziej aktywne w domach, coraz bardziej gotowe do tego, by spotykać się z innymi ludźmi.

Siedziba Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Birczy oraz Środowiskowego Domu Samopomocy w Birczy.

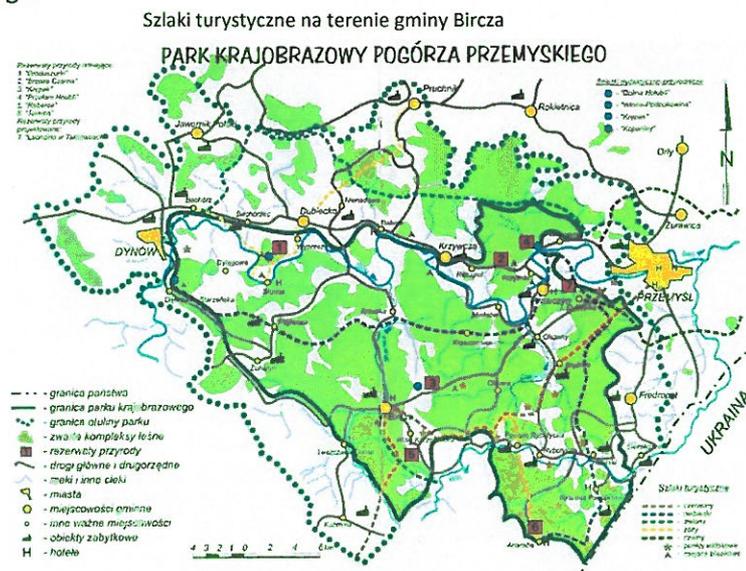
Fot. Urząd Gminy w Birczy.

TURYSTYKA

Warunki naturalne Gminy Bircza stwarzają doskonałe możliwości uprawiania różnorodnych form turystyki. Najciekawsze twory przyrodnicze, miejsca krajobrazowe i obiekty kulturowe łączą piesze i rowerowe szlaki turystyczne. Można tu korzystać z kąpeli w czystych rzekach lub wędkować, natomiast zimą uprawiać narciarstwo i saneczkarstwo. W gminie Bircza można także skorzystać z oferty agroturystycznej oraz hotelu.

Na terenie Gminy Bircza zlokalizowane są piesze szlaki turystyczne:

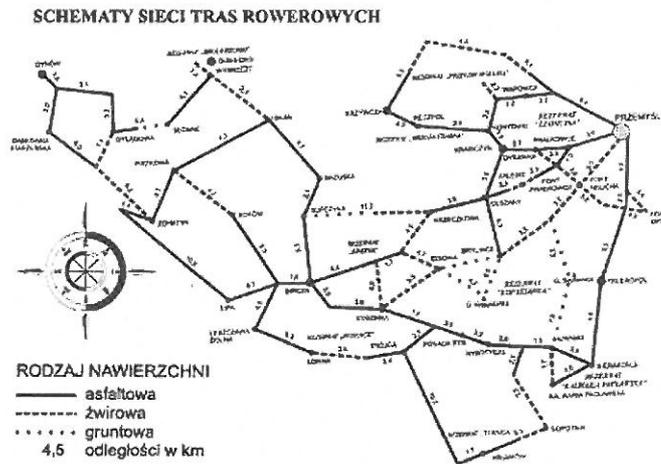
- niebieski, Krasiczyn – Huta Brzуска – Sufczyzna – Kotów – Bircza. Charakterystyczną cechą tej trasy jest jej przebieg na znacznej długości przez tereny leśne.
- czerwony: Bircza – Posada Rybotycka – Kopysno – Brylińce, oraz Bircza – Leszczawa – Rostoka.
- zielony górski, zaczyna się w Birczy i wiedzie środkiem fragmentu dawnej puszczy karpackiej. Ułatwia prześledzenie zmieniających się drzewostanów i bogactwa roślinnego.

Źródło: <http://abcd4.eu/szlaki-rowerowe-piesze-konne-narty.htm>

Urokliwa przyroda i wiele malowniczych ścieżek zachęcają do uprawiania również turystyki rowerowej i pieszej. Gmina Bircza to wyjątkowo atrakcyjny obszar pod względem krajoznawczym. Z miejscowości Bircza można wyruszyć na wiele atrakcyjnych wycieczek rowerowych, podziwiając jednocześnie urozmaicony krajobraz, rozległe lasy z licznymi osobliwościami natury oraz zabytki. Urozmaicona rzeźba terenu, niezbyt długie, ale często zaskakująco strome zjazdy mogą dodać wielu wrażeń w jeździe na rowerze.

Schemat tras rowerowych na terenie gminy Bircza.

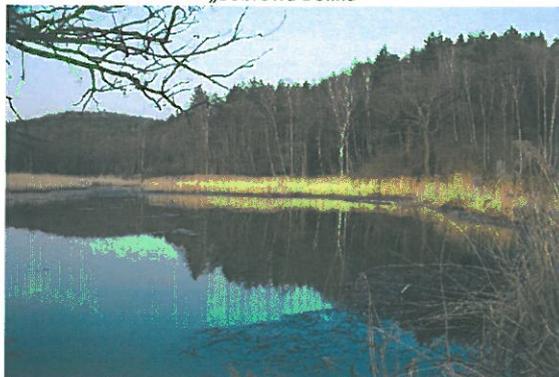

Źródło: <http://bircza.pl/asp/rowerowe-szlaki-turystyczne,113,,1>

Na terenie gminy znajdują się również trasy przyrodniczo – dydaktyczne:

- „Pomocna Woda” - trasa o długości 4200 m położona we wsi Stara Bircza. Południowe stoki doliny rzeki Stupnicy porastają lasy, jej osobliwością jest cudowne źródło wypływające u stóp wiekowego drzewa rosnącego w głębi lasu - obiekt kultu Maryjnego. Trasa wyposażona jest w parking położony 100 m od początku trasy. Istnieją miejsca biwakowe (wiata - zadaszenia) i miejsca ogniskowe, miejsca spoczynkowe na trasie (wiata-deszczochron, ławki drewniane, platformy widowiskowe) oraz 9 przystanków tematycznych.
- „Kamionka”- trasa o długości 5600 m położona na pograniczu wsi Korzeniec - Boguszówka i Huta Brzуска prezentuje, zbliżone do naturalnych lasy porastające wschodnie stoki kotliny Birczy oraz ciekawą rzeźbę terenu i przepiękny krajobraz okolicznych wzgórz i dolin widziany z grzbietu przysiółka Łazy. Nazwa pochodzi od nazwy potoku i uroczyska krzemionka. Mozaika pól i lasów zarastające pola, naturalne ostępy leśne, bardzo ciekawa rzeźba terenu, opuszczone wsie i ślady dawnych domów, a przede wszystkim malowniczy kratowo- rusztowy układ dolin i pasm górskich pozwalają na nie tylko odpoczynek, ale sprawiają, iż każdy wędrujący po „Kamionce” zapragnie tu powrócić.
- „Bobrowa Dolina”- trasa o długości 2590 m położona w miejscowości Lipa wzdłuż prawego dopływu potoku „Lipka” wypływającą z uroczyska „Morochów”. Znajduje się tam kompleks stawów oraz zbiorowiska roślin szuwarowo- bagiennych. Trasa wyposażona jest w parking, dwa miejsca biwakowe (wiata pawilon, wiata deszczochron i dwa miejsca ogniskowe) oraz 11 przystanków tematycznych.

„Bobrowa Dolina”

Fot. GOK,SiT w Birczy.

KULTURA

Gmina Bircza poprzez swoje położenie, na pograniczu kulturowym i wyznaniowym stanowi bogactwo i szansę na zróżnicowaną ofertę kulturalną, tradycyjną i współczesną. Miejscowe niepowtarzalne dziedzictwo kulturowe tworzyła przez wieki wielonarodowa, wielokulturowa i wielowyznaniowa społeczność. Współcześnie jest ono na nowo odkrywane i popularyzowane przez Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki w Birczy.

Skupia się on głównie na prowadzeniu działalności kulturalnej, edukacyjnej, upowszechnianiu i rozwoju czytelnictwa, ochronie i kultywowaniu lokalnych tradycji ludowych, a także udzielaniu informacji turystycznej w zakresie historii naszej gminy i walorów środowiska.

Przedsięwzięcia kulturalne organizowane przez GOK,SiT mają charakter cykliczny lub okolicznościowy. Od kilku lat organizuje on zajęcia stacjonarne dla dzieci z terenu gminy Bircza, pod nazwą „Ferie z Kulturą” oraz „Wakacje z GOK,SiT”. W związku z bogatą i trudną historią gminy, GOK,SiT wspólnie z władzami samorządowymi dba o zachowanie pamięci oraz upamiętnianie ważnych rocznic narodowych.

Birczański ośrodek organizuje wiele konkursów, zarówno gminnych jak i powiatowych. Współpracuje przy tym z jednostkami oświatowymi, organizacjami pozarządowymi oraz instytucjami. W ofercie ośrodka znajdują się również warsztaty artystyczne dedykowane dzieciom, młodzieży, a także osobom dorosłym, ze szczególnym uwzględnieniem seniorów. Prowadzone są również warsztaty wokalne i teatralne. Efektami pracy są spektakle, występy oraz nagrania. Popularnością wśród mieszkańców cieszą się koncerty oraz organizowane wykłady edukacyjne. W ramach promocji sportu i zdrowego stylu współorganizuje zawody sportowe w halową piłkę nożną, tenisa stołowego oraz biegi uliczne. Natomiast biblioteka organizuje wiele działań promujących czytelnictwo zarówno wśród najmłodszych jak i dorosłych. Gromadzone są stare fotografie obrazujące losy mieszkańców, budynków, wydarzenia lokalne z okresu przedwojennego, wojennego, okresu PRL-u gminy Bircza. GOK,SiT włącza się w wiele inicjatyw i akcji charytatywnych oraz humanitarnych.

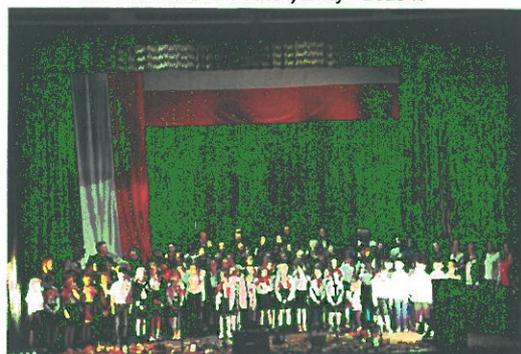
Przedsięwzięcia kulturalne organizowane przez GOK,SiT mają w większości charakter cykliczny. Gminny Przegląd Piosenki Patriotycznej oraz coroczne kolędowanie, cieszą się dużym zainteresowaniem wśród mieszkańców gminy. Są doskonałą okazją do lokalnej integracji, a także kultywowania tradycji bożonarodzeniowych.

Birczańskie Kolędowanie – 2023 r.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Festiwal Piosenki Patriotycznej – 2023 r.

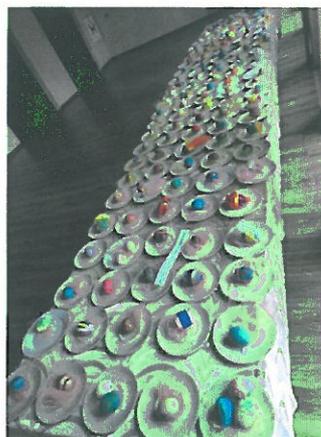
Fot. GOK,SiT w Birczy.

Od lat ośrodek współorganizuje również powiatowe konkursy wielkanocne związane z przekazywaniem tradycji lokalnych, które z roku na rok zraszają coraz większą liczbę uczestników.

Konkursy wielkanocne

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Najważniejszymi wydarzeniami gminnymi są: Dni Birczy, podczas których na scenie prezentują się grupy oraz zespoły działające na terenie gminy Bircza oraz Gminne Święto Plonów, podkreślające dbałość o dziedzictwo kulturowe wsi polskiej. W roku ubiegłym w porozumieniu ze stowarzyszeniami i kołami gospodyń wiejskich gminy Bircza zorganizowano po raz pierwszy Święto Proziaka, które było jednocześnie festiwalem smaków, a jego zwieńczeniem był konkurs kulinarny pn. „Najlepszy proziak gminy Bircza”.

Dni Birczy – 2012 r.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Dni Birczy – 2022 r.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Święto Proziaka – 2022 r.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

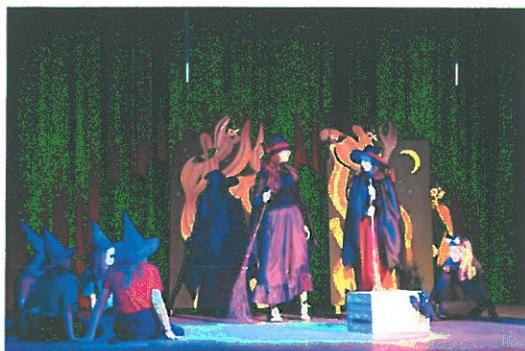
Dożynki Gminne – 2018 r.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Kolejne wydarzenie o randze regionalnej to posiadający czterdziestopięcioletnią tradycję Przegląd Teatrzyków Dziecięcych pn. „Tropem Jasia i Małgosi”. Przegląd obejmuje powiaty: przemyski, jarosławski, przeworski i lubaczowski. W roku bieżącym przegląd zostanie zorganizowany w dwóch realizacjach: stacjonarnej i online. Forma stacjonarna obejmie powiaty województwa podkarpackiego, natomiast online będzie miała zasięg ogólnopolski. Celem przeglądu jest przede wszystkim konfrontacja artystycznych dokonań teatrzyków dziecięcych, doskonalenie warsztatu teatralnego, szkolenie instruktorów i zespołów biorących udział w Przeglądzie, a także inspirowanie do twórczych poszukiwań w dziedzinie repertuaru i środków wyrazu artystycznego. Jak wynika z archiwalnych kronik przez 40 lat na scenie birczańskiej wystąpiło ponad pół tysiąca teatrzyków dziecięcych. Prace wielu reżyserów, scenografów, twórców i wykonawców spektakli teatralnych, żywego i lalkowego planu, przez lata podziwiała liczne grono widzów.

Przeglądy Teatrzyków Dziecięcych pn. „Tropem Jasia i Małgosi”

Fot. GOK,SIT w Birczy.

Fot. GOK,SIT w Birczy.

Gminny Ośrodek Kultury skupia się także na prowadzeniu działalności charytatywnej oraz humanitarnej. Doskonałym przykładem jest współorganizacja Turnieju Charytatywnego Piłki Nożnej, którego inicjatorem i organizatorem jest Stowarzyszenie „Sportowy Duch w Birczy”. Podczas turnieju odbywa się kwesta na rzecz osób niepełnosprawnych z terenu gminy Bircza. We współorganizację imprezy włączają się również inne podmioty: szkoły, parafie, OSP, oraz firmy z powiatu przemyskiego, które jednocześnie biorą udział w turnieju. Do tej pory, w walce o zdrowie dzięki Stowarzyszeniu pomoc uzyskało ponad 20 osób na łączną kwotę ponad 100 tysięcy złotych.

VI. Turniej Charytatywny Piłki Nożnej – 2023 r.

Fot. GOK,SIT w Birczy.

Fot. GOK,SIT w Birczy.

Dodatkowo samorządowa instytucja kultury wspiera zbiórkę wody dla pacjentów Wojewódzkiego Szpitala im. Św. Ojca Pio w Przemyślu, świec i wosku, w celu przygotowania świec okopowych dla żołnierzy walczących w Ukrainie, zbiórkę nakrętek dla Polskiego Stowarzyszenia Na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelleksualną Koło w Przemyślu, zbiórkę artykułów

spożywczych, medycznych oraz chemicznych na rzecz obywateli Ukrainy, karmy dla bezdomnych zwierząt.

Gminny Ośrodek Kultury, Sportu i Turystyki zaangażowany był także w udzielanie pomocy mieszkańcom gminy Bircza poszkodowanym podczas powodzi w 2020 roku oraz przygotowanie posiłków, które stanowiły codzienne wyżywienie uchodźców stacjonujących w Medyce.

Formy realizowanej pomocy

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

W roku 2018 w Gminnym Ośrodku Kultury, Sportu i Turystyki w Birczy przeprowadzono gruntowny remont sali widowiskowej, a następnie później remont sali klubowej, w której do dnia dzisiejszego odbywają się najważniejsze spotkania oraz sesje Rady Gminy Bircza.

Sala klubowa

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Sala widowiskowa przed remontem

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Sala widowiskowa po remoncie

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Przy Gminnym Ośrodku Kultury, Sportu i Turystyki w Birczy działają prężnie rozwijające się grupy: wokalna i teatralna. Ich członkami są dzieci w wieku 7 – 14 lat. Swoje talenty rozwijają na nieodpłatnych zajęciach organizowanych raz w tygodniu, pod okiem profesjonalnego instruktora śpiewu oraz pełnej pasji i zaangażowania kadry ośrodka kultury. Do tej pory z powodzeniem grupy realizowały wspólne inicjatywy: występy podczas świąt gminy czy lokalnych pikników, sportowych wydarzeń, a także nagrywały teledyski i spektakle, które są dowodem oraz zwieńczeniem ich ciężkiej pracy. Nawet trudny czas pandemii nie zatrzymał ich zapału i grupa zrealizowała niezwykle projekt, np. teatr cieni pn. „Wszystko znowu będzie dobrze”, który został wyróżniony w edycji online 43. Przeglądu Teatrzyków Dziecięcych.

Występy grupy wokalne i teatralnej

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Przy Ośrodku od kilku lat działa redakcja Biuletynu Informacyjnego Gminy Bircza, która raz na kwartał stara się przekazywać nieodpłatne egzemplarze z najważniejszymi informacjami dotyczącymi spraw związanych z gminą.

Biuletyny Informacyjne Gminy Bircza

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Dbając o dziedzictwo kulturowe wsi, od lat biblioteka publiczna gromadzi stare fotografie prezentujące losy mieszkańców, budynków, wydarzenia lokalne z okresu przedwojennego, wojennego, okresu PRL-u gminy Bircza. Zdjęcia te umieszczane są w albumie na profilu Facebook Biblioteki. Zbiory cieszą się dużym zainteresowaniem zarówno wśród osób przeglądających album oraz przekazujących zdjęcia do kolekcji.

Bircza w starej fotografii

Fot. GOK,SiT w Birczy.

Gmina Bircza kładzie duży nacisk na pielęgnowanie pamięci o wydarzeniach historycznych, w tym szczególnie obrony Birczy przez mieszkańców i Żołnierzy 9. Dywizji Piechoty przed UPA w latach 1945 – 1946. Oddanie hołdu pamięci tym, którzy w bohaterski sposób trzykrotnie bronili mieszkańców Birczy, a także innych miejscowości przed atakami UPA, ma znaczenie nie tylko dla naszej lokalnej społeczności, lecz wpisuje się w bolesne karty historii całego naszego narodu.

Uroczystość patriotyczna na Rynku w Birczy

Źródło: GOK,SiT w Birczy.

Uroczystość patriotyczna na Rynku w Birczy

Źródło: GOK,SiT w Birczy.

W ramach Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Turystyki w Birczy działa również publiczna biblioteka. Na podstawie pierwszego nabytku książek i wpisu do księgi inwentarzowej księgozbioru można przyjąć 1949 rok jako datę rozpoczęcia szeroko rozumianej działalności bibliotecznej w miejscowości Bircza. Stan księgozbioru biblioteki publicznej w Birczy na koniec 2022 r. wynosi 16 315 woluminów.

Biblioteka w Birczy organizuje wystawy, konkursy literackie i plastyczne, a także spotkania z poezją oraz spotkania autorskie oraz inne formy mające na celu popularyzację czytelnictwa. Odbywa

się tam wiele zajęć dla dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym oraz dla dorosłych. Placówka prowadzi działalność kulturalno-oświatową w ramach GOK, SiT w Birczy związaną z obchodami rocznic. Zbiory Biblioteki mają charakter uniwersalny i obejmują literaturę polską i obcą, piśmiennictwo popularno-naukowe, publikacje o profilu regionalnym, zbiory specjalne, czasopisma fachowe i popularne. Jest ona skomputeryzowana i wykorzystuje system obsługi MAK+. Biblioteka, jako placówka kulturalna wychodzi z bogatą ofertą do wszystkich mieszkańców miejscowości Bircza.

Jej działalność koncentruje się na:

- gromadzeniu, opracowaniu, przechowywaniu, ochronie i konserwacji oraz udostępnianiu zbiorów bibliotecznych,
- wypożyczaniu na zewnątrz i udostępnianiu na miejscu zbiorów bibliotecznych oraz udzielaniu informacji,
- upowszechnianiu literatury pięknej i czytelnictwa (prowadzenie stałych form działalności kulturalnej związanych z popularyzacją książki i wiedzy: spotkania autorskie z pisarzami adresowane do dzieci i młodzieży, lekcje biblioteczne, konkursy wiedzy, dyskusje nad książką, zajęcia plastyczno-techniczne, wystawki rocznicowe i tematyczne, wystawy,
- rozwijaniu czytelnictwa dzieci i młodzieży,
- rozwijaniu działalności informacyjno-dokumentacyjnej środowiska lokalnego (gromadzenie informacji dotyczących Gminy Bircza, wydarzeń historycznych i życia społecznego mieszkańców),
- prowadzeniu nowych form działalności wynikających z rozwoju elektroniki i potrzeby dostępu społeczeństwa do wiedzy i informacji, poprzez wyposażenie bibliotek w sprzęt komputerowy dla użytkowników z bezpłatnym dostępem do Internetu,
- komputeryzacji procesów bibliotecznych,
- prowadzeniu działalności informacyjno-bibliograficznej (udostępnianie prezencyjne księgozbioru podręcznego, katalogów, kartotek). Zakres świadczonych usług to m.in.:
  - informacja ze wszystkich dziedzin wiedzy (bezpośrednia na miejscu i telefoniczna),
  - wyszukiwaniu informacji w Internecie za pomocą popularnych portali i wyszukiwarek, korzystanie z poczty elektronicznej,
- Stała współpraca z instytucjami i placówkami oświatowo- kulturalnymi na terenie gminy, powiatu i województwa.

OPIEKA ZDROWOTNA

Podstawową opiekę zdrowotną obejmującą bezpłatne świadczenia zdrowotne, profilaktyczne, diagnostyczne, lecznicze, oraz pielęgnacyjne z zakresu medycyny ogólnej, rodzinnej i pediatrii, zapewnia Przychodnia NZOZ „Asklepios” w ramach Narodowego Funduszu Zdrowia. Świadczy ona również usługi ginekologiczno-położnicze, medycyny pracy oraz zapewnia opiekę pielęgniarzką szkolną i rodzinną. Do dyspozycji mieszkańców jest placówka Pogotowia Ratunkowego obsługiwana przez Szpital Wojewódzki im. Św. Ojca Pio w Przemyślu, która w ogromnym stopniu ułatwia udzielenie szybkiej pomocy w nagłych przypadkach. Na terenie gminy znajduje się także jedna apteka, która mieści się w budynku ośrodka zdrowia.

W strukturach Przychodni NZOZ „Asklepios” można wyodrębnić: poradnię pediatryczną, poradnię ginekologiczną, poradnię stomatologiczną, medycynę rodzinną, medycynę pracy. Mieszkańcy gminy mają możliwość korzystać z laboratorium, punktu szczepień, gabinetu zabiegowego, gabinetu USG.

Gmina prowadzi także punkt konsultacyjno – informacyjny dla osób uzależnionych od alkoholu i innych środków odurzających, członków rodzin osób uzależnionych oraz osób doświadczających przemocy domowej.

Gmina swoją opieką otacza ludzi chorych, starszych oraz niepełnosprawnych zapewniając im niezbędną pomoc, które realizują w głównej mierze opiekunki społeczne zajmujące się pomaganiem i udzielaniem wsparcia społecznego swoim podopiecznym. Chodzi tu o najprostsze czynności takie jak

mycie i ubieranie, podawanie leków, karmienie, ćwiczenia, spacer, robienie zakupów, ale także wsparcie psychiczne.

Działalność Gminy jest także wspierana przez prywatnego usługodawcę – Grzegorz Paczyński Zakład Fizjoterapii oferującego rehabilitację medyczną i fizjoterapię w ramach pracowni fizjoterapeutycznej i zespołu rehabilitacji domowej.

W miejscowości Bircza zlokalizowana jest także apteka, zapewniając stały dostęp do leków.

Gmina Bircza systematycznie realizuje zadania w zakresie promocji zdrowia i profilaktyki, mające na celu tworzenie warunków sprzyjających zdrowiu.

KULTURA FIZYCZNA I SPORT

W gminie Bircza ważną rolę odgrywa sport. Systematycznie realizowane są inwestycje, których celem jest rozwój bazy sportowej, wpływającej na zwiększenie oferty w zakresie różnych form aktywności człowieka. Na naszych obiektach można uprawiać sport wyczynowy, sport profesjonalny, sporty indywidualne, sporty grupowe, sporty towarzyskie. Gmina tworzy doskonałe warunki, w tym organizacyjne umożliwiające aktywne spędzanie czasu na świeżym powietrzu zarówno przez najmłodszych mieszkańców jak i ludzi starszych. Mieszkańcy mogą korzystać z placów zabaw, siłowni zewnętrznych, boisk sportowych. Gmina wspiera kluby sportowe, które realizują programy szkolenia sportowego, nabywają sprzęt sportowy, organizują rozgrywki sportowe. Główna baza sportowa gminy znajduje się w miejscowości Bircza. Składają się na nią: pełnowymiarowa hala – sportowo widowiskowa, boiska sportowe do gry w piłkę nożną, siatkówkę oraz koszykówkę. Z obiektów tych korzystają kluby sportowe: Birczański Klub Sportowy „Leśnik” oraz Uczniowski Klub Sportowy „Żaki” oraz grupy nieformalne.

Główne obiekty sportowe:

- Moje Boisko Orlik - kompleks boisk sportowych wybudowany dzięki rządowemu programowi „Moje Boisko Orlik 2012”. W jego skład wchodzi dwa boiska. Pierwsze z nich o wymiarach 30 m x 62 m, pokryte nawierzchnią typu sztuczna trawa przeznaczona do gry w piłkę nożną. Natomiast drugie, tzw. boisko wielofunkcyjne o wymiarach 19,1 m x 32,1 m o nawierzchni poliuretanowej, służy do gry w piłkę koszykową oraz siatkówkę. Birczański „Orlik” wyposażony jest również w budynek sanitarno-szatniowe pełniące funkcję: magazynu sprzętu sportowo-gospodarczego, szatni, pomieszczenia dla animatorów sportowych. Sztuczne oświetlenie zamontowane nad boiskami umożliwia korzystanie z nich do późnych godzin wieczornych.
- Sala sportowo widowiskowa – nowo powstała sala gimnastyczna o wymiarach 44 m x 23,8 m mieści pełnowymiarowe boiska do siatkówki i koszykówki. Wraz z halą powstało zaplecze socjalne, na które składają się szatnie, pomieszczenie dla sędziów, instruktorów, magazyn sprzętu sportowego oraz łącznik komunikacyjny ze szkołą. Wszystkie szatnie są wyposażone w węzeł sanitarny. Istnieje też możliwość gry w badminton czy uprawiania ćwiczeń gimnastycznych na drabinkach lub innych urządzeniach znajdujących się na wyposażeniu sali. Obiekt spełnia wszystkie wymogi, by stać się miejscem oficjalnych rozgrywek sportowych. Z myślą o lekcjach wychowania fizycznego halę wyposażono w kotary, które pozwalają podzielić pomieszczenie na trzy niezależne części.

Ponadto Gmina Bircza corocznie przyznaje dotacje dla klubów w ramach otwartego konkursu ofert.

ORGANIZACJE POZARZĄDOWE

Na terenie gminy działają liczne organizacje oraz grupy nieformalne. Priorytetowe są dla nich zadania związane z podtrzymaniem i upowszechnianiem tradycji narodowej, pielęgnowaniem polskości oraz rozwojem świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej. Realizują także działania wspomagające rozwój wspólnot i społeczności lokalnych, które kierują m.in. do dzieci i młodzieży. Aktywnie uczestniczą w realizacji działań upowszechniających kulturę fizyczną.

Organizacje prowadzą działalność wspomagającą rozwój wspólnot i lokalnych społeczności w zakresie nauki, edukacji, oświaty i wychowania, kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji oraz turystyki. Podejmują inicjatywy mające na celu rozwój gminy, aktywizują społeczność lokalną w działaniach na rzecz ochrony środowiska, prowadzą pomoc charytatywną, współdziałają z państwowymi, samorządowymi, związkowymi, społecznymi i prywatnymi instytucjami oraz środkami masowego przekazu. Podtrzymują tradycję narodową, pielęgnują polskość oraz wpływają na rozwój świadomości narodowej, obywatelskiej i kulturowej.

Współpraca finansowa z organizacjami, które swoje zadania realizują na terenie Gminy Bircza polega także na realizacji zadań gminy o charakterze pożytku publicznego.

Niefinansowe wspieranie organizacji pozarządowych przez władze samorządowe wiąże się w szczególności na przekazywaniu informacji o możliwościach pozyskiwania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych, planowanych szkoleniach i konkursach dla tych podmiotów. Współpraca ma również charakter doradczy. Dzięki wieloletniej współpracy Gminy Bircza z organizacjami budowane jest aktywne i trwałe partnerstwo pomiędzy administracją publiczną, organizacjami pożytku publicznego oraz mieszkańcami Gminy Bircza.

Organizacje pozarządowe zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Sądowym z siedzibą w miejscowości Bircza:

Numer KRS	Nazwa organizacji pozarządowej
0000021431	OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA W BIRCZY
0000039686	ZWIĄZEK ZAWODOWY LEŚNIKÓW POLSKICH PRZY NADLEŚNICTWIE BIRCZA
0000158998	STOWARZYSZENIE CHARYTATYWNO OPIEKUŃCZE "BIRKA"
0000223360	STOWARZYSZENIE POMOCY ZWIERZĘTOM BEZDOMNYM "AMICUS"
0000230615	STOWARZYSZENIE NA RZECZ ROZWOJU GMINY BIRCZA
0000286085	STOWARZYSZENIE WSPIERAJĄCE ROZWÓJ EDUKACJI NA OBSZARACH WIEJSKICH "SZANSA"
0000299771	LOKALNA ORGANIZACJA TURYSTYCZNA "WROTA KARPAT WSCHODNICH"
0000318378	TOWARZYSTWO AKTYWNYCH KOBIET W BIRCZY
0000382051	STOWARZYSZENIE GOSPODYŃ WIEJSKICH W NOWEJ WSI
0000384916	STOWARZYSZENIE GOSPODYŃ WIEJSKICH W STAREJ BIRCZY
0000509303	STOWARZYSZENIE DZIAŁAJĄCE PRZY ZESPOLE SZKÓŁ W BIRCZY "TWORZYMY LEPSZĄ PRZYSZŁOŚĆ"
0000713747	STOWARZYSZENIE "SPORTOWY DUCH" W BIRCZY

Źródło: <https://ekrs.ms.gov.pl/web/wyszukiwarka-krs/strona-glowna/>

W całej gminie siedzibę mają także 22 organizacje pozarządowe działające na rzecz dobra wspólnotowego gminy oraz 16 kół gospodyń wiejskich, zarejestrowanych w rejestrze prowadzonym przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa, w tym Koło Gospodyń Wiejskich w Birczy. Nieocenione w swojej działalności jest także Koło Polskiego Związku Emerytów, Rencistów i Inwalidów.

Prężnie działające w/w organizacje zrzeszają mieszkańców, których pasją jest popularyzowanie wiedzy o historii, kulturze ziemi birczańskiej i tradycjach Gminy Bircza oraz godnie ją reprezentowanie podczas różnorodnych wydarzeń.

BEZPIECZEŃSTWO I OCHRONA PRZECIWOŻAROWA

Wysokie poczucie bezpieczeństwa mieszkańców gminy oraz niski stopień przestępczości są jednym z czynników świadczących o rozwoju i atrakcyjności Gminy Bircza.

Na terenie gminy Bircza, w tym miejscowości Bircza bezpieczeństwo i porządek publiczny zapewnia Posterunek Policji w Birczy, podlegający pod Komendę Miejską Policji w Przemyślu. W posterunku zatrudnionych jest 6 funkcjonariuszy. Na obszar gminy wyznaczonych jest 3 dzielnicowych.

Ochronę życia, zdrowia, mienia i środowiska przed pożarem, klęską żywiołową lub innym miejscowym zagrożeniem przez m.in.: zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia, zapewnienie sił i środków do zwalczania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia, prowadzenie działań ratowniczych zapewnia Ochotnicza Straż Pożarna w Birczy. Jest to organizacja z wielowiekowymi tradycjami, uhonorowana najwyższym odznaczeniem na sztandar jakim jest Złoty Znak Związku. Jednostka od 1997 r. została włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego. Dysponuje 3 samochodami pożarniczymi oraz nowoczesnym wyposażeniem w sprzęt i umundurowanie.

Do działań operacyjnych, t.j. udziału w akcjach, ćwiczeniach, szkoleniach, zabezpieczeniach imprez w OSP w Birczy powołana jest Jednostka Operacyjno – Techniczna (JOT). W skład JOT wchodzi członkowie czynni uprawnieni do bezpośredniego udziału w działaniach ratowniczych. Najważniejsze zasoby rzeczowe Ochotniczej Straży Pożarnej w Birczy to:

- 1) średni samochód ratowniczo – gaśniczy marki „MAN” GBA-2,5/24 wyposażony w następujący sprzęt: motopompa dużej wydajności „TOHATSU”, pompa pływająca „NIAGARA”, agregat oddymiający „KOBRA”, agregat prądotwórczy „HONDA” ECM 7000, uniwersalny zestaw ratownictwa drogowego „LUKAS”, zestaw poduszek wysokociśnieniowych „SAVA EKONOMY”, pilarka do drewna „STIHL”, piła do cięcia stali i betonu, opryskiwacz plecakowy, przenośny zestaw oświetleniowy, zestaw ratownictwa medycznego PSP R1, sprzęt asekuracyjny w postaci linek i szelek bezpieczeństwa, zestaw do zabezpieczenia terenu zdarzenia, radiotelefon samochodowy „MOTOROLA”, sprzęt ochrony dróg oddechowych w postaci nadciśnieniowych aparatów powietrznych, podręczny sprzęt gaśniczy i burzący w postaci gaśnic proszkowych, hydronetki, koca gaśniczego, łopat i szpadli, bosaków, zestaw do gaszenia i zabezpieczania pożarów sadzy w kominie, armatura i sprzęt umożliwiający podawanie wody i piany gaśniczej,
- 2) lekki samochód ratowniczy marki „FIAT DUCATO” wyposażony w następujący sprzęt: pompa szlamowa „HONDA” WT30X, pilarka do drewna „STIHL”, agregat prądotwórczy „HONDA” ECM 2700, podręczny zestaw oświetleniowy, zestaw ratownictwa medycznego PSP R1, pompa elektryczna do wypompowywania wody z dużych głębokości „NUTILUS”, sprzęt i armatura wodna w postaci wężów ssawnych i tłocznych, rozdzielacza i prądownic wodnych.

Pierwszy samochód pożarniczy w OSP Bircza, lata 50-te

Źródło: OSP w Birczy

Wyposażenie współczesne

Źródło: OSP w Birczy

Źródło: OSP w Birczy

Źródło: OSP w Birczy

Ponadto jednostka posiada umundurowanie koszarowe i bojowe do wszelkich zadań operacyjnych podejmowanych samodzielnie lub w wyniku zadysponowania przez PSP.

Strażacy ochotnicy z OSP w Birczy uczestniczą w ćwiczeniach i manewrach pożarniczych, natomiast ich operacyjna działalność skupia się przede wszystkim na likwidacji:

- 1) pożarów,
- 2) miejscowych zagrożeń, takich jak powódzie, podtopienia, usuwane gniazd niebezpiecznych owadów,
- 3) zabezpieczeniu miejsc wypadków w komunikacji drogowej oraz pomocy poszkodowanym,

Z uwagi na włączenie OSP w Birczy do Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego terenem działania jednostki jest nie tylko obszar gminy Bircza, ale i też cały powiat przemyski – rejon operacyjny Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Przemyślu.

Członkowie Ochotniczej Straży Pożarnej w Birczy w 1938 r.

Źródło: Dane pozyskane od Komendanta Gminnego OSP w Birczy.

Zadania realizowane przez Ochotnicze Straże Pożarne, których jest 9 są dość rozległe i obejmują różne dziedziny ich działania. Należy podkreślić, że swego rodzaju uprzywilejowana pozycja OSP wynika z faktu, iż zajmują się one nie tylko ochroną przeciwpożarową, ale również działalnością kulturalną, czy oświatową, będąc także czynnikiem integrującym lokalną społeczność.

Tabela: Jednostki OSP działające na terenie gminy Bircza

Nazwa jednostki OSP	Typ jednostki
OSP w Birczy	S ₂ w KSRG
OSP w Borownicy	S ₁
OSP w Brzeżawie	S ₁
OSP w Hucie Brzuskiej	S ₁
OSP w Kuźminie	S ₁
OSP w Leszczawie Dolnej	S ₁
OSP w Leszczawce	Wyłączona z działań operacyjnych
OSP w Lipie	S ₁
OSP w Sufczyńie	S ₄ w KSRG

Zródło: Dane pozyskane od Komendanta Gminnego OSP w Birczy.

OKREŚLENIE SZACUNKOWYCH KOSZTÓW JEDNORAZOWYCH I STAŁYCH WPROWADZENIA ZMIANY STATUSU MIEJSCOWOŚCI BIRCZA

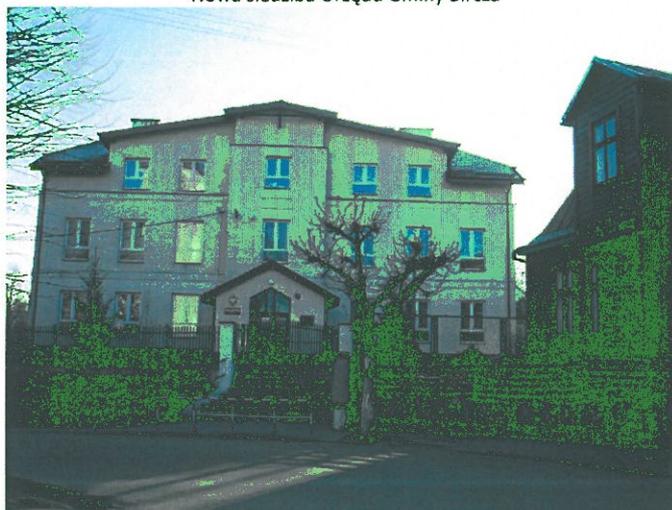
Zmiana statusu miejscowości Bircza nie spowoduje wystąpienia kosztów stałych. Konieczne będzie wyłącznie poniesienie kosztów jednorazowych wprowadzonych zmian. Szacunkowy koszt wprowadzonych zmian wyniesie około 10.000 zł. Koszty jednorazowe dotyczyć będą zmiany nazw Urzędu oraz organów samorządowych na pieczęciach i tablicach urzędowych.

PODMIOTY I INSTYTUCJE O CHARAKTERZE PONADLOKALNYM ORAZ MIASTOTWÓRCZYM

Miejscowość Bircza jest ośrodkiem administracyjnym, usługowo – handlowym oraz kulturotwórczym. Na jej terenie mieszczą się siedziby instytucji gminnych:

- Urzędu Gminy,

Nowa siedziba Urzędu Gminy Bircza

Fot. GOK, SiT w Birczy.

- Urząd Stanu Cywilnego,
- Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej,
- Środowiskowego Domu Samopomocy,
- Zespołu Szkół w Birczy,
- Samorządowego Przedszkola,

- Gminnego Ośrodka Kultury, Sportu i Turystyki wraz z publiczną biblioteką,
- Zakładu Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej Sp. z o.o.

oraz innych instytucji, w tym kościelnej, organizacji pozarządowych i podmiotów gospodarczych, w tym Posterunku Policji, Niepublicznego Zakładu Opieki Zdrowotnej „Asklepios”, Stacji Pogotowia Ratunkowego, Oddziału Banku Spółdzielczego, Urzędu Poczтового i Banku Poczтового, Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska”. W Birczy zlokalizowane są także: hotel z restauracją, kwaciarnie, apteka, zakłady fryzjerskie, zakłady kosmetyczne, zakład rehabilitacyjny, sklepy spożywcze, odzieżowe, wielobranżowe, piekarnia, cukiernia, restauracja, bar, stacja kontroli pojazdów, zakłady produkcyjne, zakłady naprawcze, paczkomat InPost, firmy świadczące usługi ubezpieczeniowe.

INWESTYCJE

Inwestycje gminne realizowane na przestrzeni kilkunastu lat mają charakter planowy i prowadzą do poprawy jakości życia lokalnej społeczności. Sukcesywnie przyczyniają się także do wzmocnienia miejskiego charakteru miejscowości Bircza. Do najważniejszych z nich należą:

- 1) budowa kaplicy przedpogrzebowej przy cementarnej,
- 2) budowa wodociągu i kanalizacji,
- 3) rozbudowa, przebudowa i modernizacja oczyszczalni ścieków sanitarnych oraz przepompowni sieciowych kanalizacji sanitarnej,
- 4) budowa Środowiskowego Domu Samopomocy w Birczy,
- 5) budowa hali sportowej

Budynek hali sportowej

Fot. GOK,SiT w Birczy

- 6) budowa kompleksu boisk sportowych „Orlik 2012”.

Kompleks boisk „Orlik” wraz z widokiem na halę sportową

Fot. GOK,SiT w Birczy

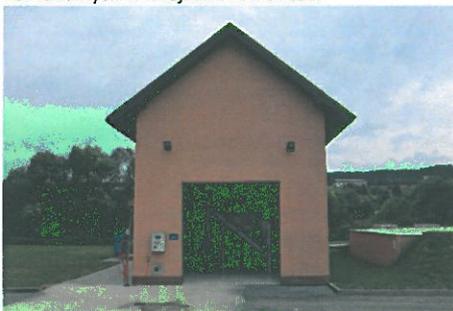
Fot. GOK,SiT w Birczy

- 7) termomodernizacja budynków użyteczności publicznej poprzez wymianę stolarki okiennej i docieplenie budynków: Urzędu Gminy w Birczy i Gminnego Ośrodka Kultury Sportu i Turystyki w Birczy,
- 8) modernizacja źródeł ogrzewania budynków użyteczności publicznej,
- 9) remont Pałacu Humnickich w Birczy polegający na odnowieniu baszty, wzmocnieniu konstrukcji obiektu, podbiciu fundamentów, wykonaniu stropu nad piwnicami oraz odsłonięciu kamiennych szesnastowiecznych piwnic, które są przeznaczone na ekspozycję prezentującą trudną historię Birczy i pałacu,
- 10) remont sali widowiskowej, klubowej oraz ciągów komunikacyjnych w Gminnym Ośrodku Kultury, Sportu i Turystyki,
- 11) modernizacja dróg lokalnych,
- 12) budowa i remont chodników,
- 13) budowa siłowni zewnętrznej outdoor fitness, na którą składają się urządzenia sprawnościowe zapewniające pełen zakres ćwiczeń rekreacyjnych,
- 14) budowa miasteczka rowerowego, zapewniającego idealne warunki do przygotowania najmłodszych do bezpiecznego poruszania się po drogach, zapewniając przy tym świetną zabawę,
- 15) modernizacja oddziałów przedszkolnych w placówce oświatowej,
- 16) częściowa wymiana oświetlenia ulicznego.

Zmodernizowana w 2018 r. oczyszczalnia ścieków komunalnych w miejscowości Bircza.

Źródło: Urząd Gminy w Birczy.

Źródło: Urząd Gminy w Birczy.

Źródło: Urząd Gminy w Birczy.

Źródło: Urząd Gminy w Birczy.

W 2023 r. duże zaangażowanie Gminy Bircza w rozwój charakteru miejskiego miejscowości Bircza przejawia się szeregiem nowych inwestycji, podejmowanych w wyniku skutecznych działań związanych z ich dofinansowaniem środkami zewnętrznymi. Efektem zakończonych inwestycji będzie realizacja poniższych inwestycji:

I. PRZEBUDOWA DRÓG GMINNYCH I WEWNĘTRZNYCH NA TERENIE GMINY BIRCZA

Przedmiotem zadania inwestycyjnego będzie przebudowa dróg gminnych i wewnętrznych, które uległy zniszczeniu w 2020 roku w wyniku zdarzeń noszących znamiona klęski żywiołowej. Jego

celem jest podwyższenie parametrów technicznych i eksploatacyjnych dróg. Przebudowa dróg polegać będzie na wzmocnieniu nawierzchni, poprawieniu równości w profilu podłużnym i przekroju poprzecznym oraz wykonaniu regulacji poboczy gruntowych, co w znacznym stopniu poprawi warunki ruchu drogowego. Przeprowadzone prace optymalnie pozwolą zabezpieczyć drogi przed skutkami ewentualnych intensywnych opadów deszczu i powodzi w przyszłości. Ciągła poprawa stanu dróg gminnych jest zadaniem priorytetowym samorządu, a dzięki przemyślanym, długofalowym działaniom corocznie realizowane są inwestycje, które przyczyniają się do stopniowej poprawy ich jakości (zmiana nawierzchni ze żwirowej na bitumiczną oraz przebudowa istniejących dróg asfaltowych, które na przestrzeni lat uległy znaczącemu zniszczeniu). Poprawa standardu dróg w ramach przedmiotowej inwestycji wpłynie na lepszą jakość infrastruktury drogowej gminy, a co za tym idzie zwiększy atrakcyjność gospodarczą, inwestycyjną i turystyczną regionu. Przeprowadzona przebudowa infrastruktury wpłynie na poprawę bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego oraz przyczyni się do zachowania jednorodności sieci dróg gminnych i dróg powiatowych. Są to podstawowe elementy, które bezpośrednio przekładają się na cele bezpośrednie inwestycji tzn. poprawę infrastruktury drogowej oraz ułatwienie dostępu do miejscowości położonych na terenie powiatu przemyskiego i całego województwa podkarpackiego. Wartość zadania to 5 mln zł.

II. BUDOWA ZEWNĘTRZNYCH BASENÓW LETNICH W MIEJSCOWOŚCI BIRCZA.

Teren przeznaczony pod realizację inwestycji zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego jest terenem uzdrowiskowym, położonym w pobliżu licznych obiektów sportowych tj. hali sportowo - widowiskowej, kompleksu boisk czy siłowni zewnętrznej. Atrakcyjne miejsce aktywnego wypoczynku zostanie uzupełnione o basen zewnętrzny, mini wodny plac zabaw czy boisko do siatkówki. Nie zabraknie nowego parkingu, a teren zostanie oświetlony i objęty monitoringiem. Dzięki realizacji zadania społeczność lokalna i odwiedzający gminę turyści zyskają dostęp do rehabilitacji i rekreacji wodnej oraz wielofunkcyjnej infrastruktury sportowej. Wartość zadania wynosi 12 mln zł.

Wizualizacja basenów letnich w miejscowości Bircza (inwestycja w trakcie realizacji)

Źródło: Urząd Gminy w Birczy.

III. BUDOWA GMINNEGO CENTRUM RATOWNICTWA I ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO W MIEJSCOWOŚCI BIRCZA - ETAP II

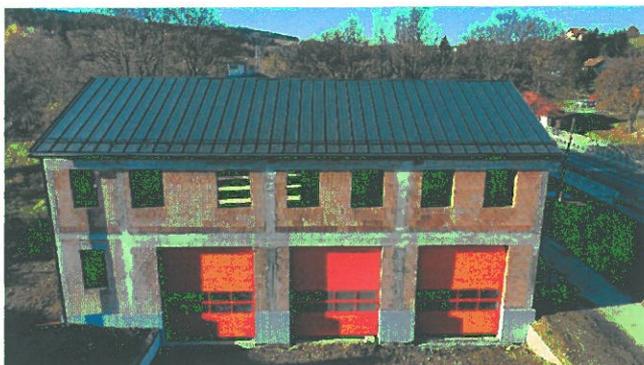
W ramach II etapu budowy Gminnego Centrum Ratownictwa i Zarządzania Kryzysowego planuje się wykonanie robót budowlanych w zakresie stolarki okiennej i drzwiowej, tynków, posadzek, elewacji, instalacji elektrycznej, instalacji sanitarnej, a także robót wykończeniowych.

Budynek po oddaniu do użytkowania stanowić będzie:

- remizę OSP w Birczy,
- siedzibę pogotowia ratunkowego,
- Gminnego Zespołu Zarządzania Kryzysowego.

Zaprojektowany budynek jest dwukondygnacyjny o powierzchni użytkowej ok. 332,70 m² z trzema garażami, salą szkoleniową, zapleczem biurowym i socjalnym, pomieszczeniem GZZK oraz magazynami.

Budynek Gminnego Centrum Ratownictwa i Zarządzania Kryzysowego

Fot. GOK,SiT w Birczy

Jednostka OSP w Birczy jest włączona do Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego. Dla gminy Bircza priorytetem jest zapewnienie odpowiedniego bezpieczeństwa przeciwpożarowego oraz zapobieganie pozostałym zagrożeniom w gminie Bircza, co wiąże się m.in. ciągłym podnoszeniem standardów wyposażenia i przeszkolenia strażaków oraz zapewnienia ich mobilności, tak aby mogli działać na terenie również innych województw. Swoją gotowością operacyjną strażacy OSP opierają przede wszystkim na prawidłowym zapleczu lokalowo-technicznym oraz sprawnym i funkcjonalnym sprzęcie ratowniczo-gaśniczym. Wartość zadania: 5 mln zł.

IV. REWITALIZACJA PARKU ZABYTKOWEGO POŁOŻONEGO PRZY PAŁACU HUMNICKICH W BIRCZY

Realizacja zadania obejmuje renowację szaty roślinnej, wykonanie alei parkowych i nowoczesnego oświetlenia, budowę placu zabaw oraz montaż elementów małej architektury. W ramach zadania wykonana zostanie także przebudowa drogi dojazdowej do zespołu pałacowo-parkowego wpisanego do rejestru zabytków, celem ułatwienia dostępu odwiedzającym. Wartość zadania wynosi 1,2 mln zł.

V. PRZEBUDOWA INFRASTRUKTURY WODNO-KANALIZACYJNEJ W MIEJSCOWOŚCI ŁODZINKA GÓRNA

Przebudowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Łodzinka Górna jest inwestycją o kluczowym znaczeniu dla dalszego rozwoju miejscowości w szczególności dla poprawy jakości życia na tym obszarze. Inwestycja polegać będzie na przebudowie sieci wodociągowej i kanalizacyjnej, budowie ujęcia wody i modernizacji stacji uzdatniania wody. Wartość zadania to 3 mln zł.

VI. MODERNIZACJA BOISKA PIŁKARSKIEGO „ORLIK” PRZY ZESPOLE SZKÓŁ W BIRCZY

Przedmiotem zadania inwestycyjnego objętego wnioskiem będzie remont boiska do piłki nożnej "Orlik" zlokalizowanego przy Zespole Szkół im. mjr. H. Dobrzańskiego „Hubala” w Birczy. Boisko wraz z całą infrastrukturą towarzyszącą jest ogólnodostępne dla mieszkańców gminy, a także dla grup formalnych takich jak np. Birczański Klub Sportowy „Leśnik”. W oparciu o infrastrukturę powstałą w ramach rządowego programu „Moje Boisko Orlik 2012” realizowane są także zajęcia w ramach projektu "Lokalny Animator Sportu" a także funkcjonują Szkolne Kluby Sportowe. Zakres prac, których dotyczy wniosek obejmą w szczególności:

- demontaż istniejących bramek do piłki nożnej oraz piłkochwyłów,
- usunięcie wypełnienia z granulatu SBR oraz piasku kwarcowego wraz z wywozem i utylizacją,
- zerwanie istniejącej nawierzchni murawy ze sztucznej trawy,

- rozebranie podbudowy tłuczniowej do warstwy odsączającej z piasku,
- uzupełnienie istniejącej warstwy odsączającej w miejscach nitek drenażowych oraz uzupełnienie do grubości 10 cm wraz z jej zagęszczeniem,
- wykonanie nowej podbudowy tłuczniowej o grubości 15 cm,
- wykonanie nowej warstwy wyrównującej z grysu kamiennego łamanego frakcji 0,075-4 mm,
- wykonanie nawierzchni z trawy syntetycznej wraz z wklejonymi liniami boiska oraz wypełnienie systemu nawierzchni z trawy syntetycznej (piasek kwarcowy i granulat gumowy EPDM z recyklingu).

Wartość zadania - 1 mln zł.

Miejscowość Bircza, choć obecnie nie jest miastem, jednak jest historycznie ukształtowaną jednostką charakteryzującą się dużą intensywnością zabudowy, ludnością pracującą poza rolnictwem (głównie w usługach), prowadzącą miejski styl życia. Jest także wiodącym, wielofunkcyjnym ośrodkiem administracyjno – oświatowo – kulturalnym oraz aktywizacji społeczno – gospodarczej dla całej gminy Bircza, koncentrującym usługi podstawowe i ponadpodstawowe dla społeczeństwa, z widoczną poprawą warunków życia i funkcjonowania mieszkańców. Sprzyja działalności stowarzyszeń, lokalnych twórców oraz amatorskiego ruchu artystycznego. Bircza posiada wszystkie cechy ośrodka miejskiego ze szczególnie bogatą i trudną historią, zachowującego kluczowe wartości zabytkowe i przyrodnicze, zapewniającego koncentrację obiektów i urządzeń usługowych opartą na kierunkach dobrych połączeń komunikacyjnych z zastosowaniem strefowania: centrum administracyjnego, terenów mieszkaniowych i gospodarczych.

Rada Gminy Bircza mając na uwadze wynik konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Bircza wyraża głęboką nadzieję, iż podejmowane starania zmierzające do nadania miejscowości Bircza statusu miasta poparte przedstawionymi przesłankami historycznymi, kulturowymi, posiadającej odpowiedni potencjał gospodarczy i odpowiednią infrastrukturę w sferze urządzeń komunalnych i komunikacyjnych stanowiąc będzie istotny element w podejmowaniu decyzji o nadaniu miejscowości Bircza statusu miasta.

Mając na uwadze powyższe przesłanki oraz wolę społeczności Gminy Bircza wychodzącej z inicjatywą nadania miejscowości Bircza statusu miasta oraz dotychczasowy rozwój społeczno – gospodarczy, jak i bogate tradycje historyczne wnioskujemy o pozytywne rozpatrzenie wniosku.

Zważywszy na powyższe Rada Gminy Bircza wyraża opinię, iż wniosek o nadanie miejscowości Bircza statusu miasta jest w pełni uzasadniony.

Załączniki do wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza:

1. Uchwała nr LXI/1/2022 Rady Gminy Bircza z dnia 19 stycznia 2022 r. w sprawie przyjęcia zasad i trybu przeprowadzania konsultacji społecznych z mieszkańcami Gminy Bircza.
2. Uchwała Nr LXXVI/81/2022 r. Rady Gminy Bircza z dnia 30 września 2022 r. w sprawie podjęcia procedury związanej z nadaniem miejscowości Bircza statusu miasta.
3. Uchwała Nr LXXVI/82/2022 r. Rady Gminy Bircza z dnia 30 września 2022 r. w sprawie przeprowadzenia z mieszkańcami Gminy Bircza konsultacji dotyczących wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza (Dz. Urz. Województwa Podkarpackiego poz.).
4. Uchwała nr LXVII/425/2022 Rady Powiatu Przemyskiego z dnia 24 listopada 2022 r. w sprawie poparcia działań Gminy Bircza zmierzających do nadania statusu miasta miejscowości Bircza, poprzez przyznanie praw miejskich.
5. Zarządzenie Nr 79/2022 r. Wójta Gminy Bircza z dnia 28 października 2022 r. w sprawie ustalenia czynności dotyczących przeprowadzenia konsultacji społecznych w gminie Bircza dotyczących wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza.
6. Obwieszczenie Wójta Gminy Bircza z dnia 28 października 2022 r. w sprawie przeprowadzenia konsultacji społecznych w gminie Bircza dotyczących wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza.
7. Zarządzenie Nr 86/2022 Wójta Gminy Bircza z dnia 03 listopada 2022 r. w sprawie powołania zespołu do przeprowadzenia konsultacji społecznych dotyczących wniosku o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza.
8. Protokół podsumowujący wyniki konsultacji społecznych w sprawie wystąpienia z wnioskiem o nadanie miejscowości Bircza statusu miasta, sporządzony w Urzędzie Gminy w Birczy w dniu 18 listopada 2022 r.
9. Zaświadczenie Starosty Przemyskiego z dnia 16 lutego 2023 r. potwierdzające powierzchnię obrębów ewidencyjnych gminy Bircza wraz z ich powierzchnią w ha oraz obręb ewidencyjny Bircza oraz jego powierzchni w ha.
10. Pismo Głównego Geodety Kraju z dnia 17 marca 2023 r. potwierdzające zgodność przebiegu dotychczasowych granic gminy Bircza z danymi państwowego rejestru granic i powierzchni jednostek zasadniczego podziału terytorialnego kraju.
11. Mapa topograficzna w skali 1:50 000 z zaznaczoną granicą gminy Bircza – płyta CD
12. Mapa topograficzna w skali 1:50 000 z zaznaczoną granicą miejscowości Bircza – płyta CD
13. Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego w gminie Bircza – płyta CD.
14. Wypisy z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Bircza.
15. Wyrisy z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego w miejscowości Bircza.
16. Wykaz ulic w miejscowości Bircza.
17. Wykaz publikacji dotyczących gminy Bircza.

Wniosek został opracowany na podstawie informacji przedłożonych przez pracowników:

- Urzędu Gminy w Birczy,
- Gminnego Ośrodka kultury, Sportu i Turystyki w Birczy,
- Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Birczy,
- Środowiskowego Domu Samopomocy w Birczy,
- Zakładu Gospodarki komunalnej i Mieszkaniowej spółka z ograniczoną odpowiedzialnością w Birczy,
- Niepublicznej Szkoły Podstawowej w Żohatynie,
- Zespołu Szkół w Birczy,
- Szkoły Podstawowej im. ks. Jana Twardowskiego w Lipie.
- Szkoły Podstawowej im. Noblistów Polskich w Sufczyniu
- Szkoły Podstawowej im. bł. ks. Bronisława Markiewicza w Leszczawie Dolnej.

5. Podjęcie uchwały w sprawie wystąpienia z wnioskiem o nadanie statusu miasta miejscowości Bircza.

Głosowanie jawne

27 marca 2023, 08:21

Przyjęto jednomyślnie

ZA	15
PRZECIW	0
WSTRZYMAŁO SIĘ	0

Uprawnieni: 15

Obecni: 15

Zagłosowało: 15

Kworum: 50 (wartość 8)

Suma głosów: 15

Obecne głosy: 15

Oddano głosów: 15

Wymagana większość: >50% (wartość 8)

Szczegóły

ZA: 15 głosów

Józefa Barszczak

Kazimierz Cap

Stanisław Chrobak

Zbigniew Dutkowski

Andrzej Głowacz

Ryszard Hajnold

Hubert Kępa

Jan Koterbicki

Elżbieta Kunik

Grzegorz Kwaśnicki

Czesław Mliczek

Andrzej Paclawski

Krzysztof Poczynek

Adam Wilgucki

Tadeusz Wilgucki